

VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

Sociální a zdravotní pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných
v České republice

Social and Health Insurance of Employees and Self-employed Persons in the Czech Republic

Student:

Michaela Sikorová

Vedoucí bakalářské práce:

prof. Ing. Jan Široký, CSc.

Ostrava 2016

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví

Zadání bakalářské práce

Student: **Michaela Sikorová**

Studijní program: B6208 Ekonomika a management

Studijní obor: 6202R049 Účetnictví a daně

Téma: Sociální a zdravotní pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně
činných v České republice
Social and Health Insurance of Employees and Self-employed Persons in
the Czech Republic

Jazyk vypracování: čeština

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Vymezení základních pojmů
 3. Analýza odvodového systému zaměstnanců a OSVČ v České republice
 4. Komparace odvodů sociálního a zdravotního pojištění u zaměstnanců a OSVČ
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Seznam příloh
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

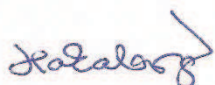
- ČERVINKA, Tomáš. *Zdravotní pojištění zaměstnavatelů, zaměstnanců a OSVČ s komentářem a příklady* 2015. 7. vyd. Olomouc: ANAG, 2015. 176 s. ISBN 978-80-7263-931-1.
- VANČUROVÁ, Alena a Stanislav KLAZAR. *Sociální a zdravotní pojištění*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008. 121 s. ISBN 978-80-7357-381-2.
- ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných s komentářem a příklady k 1. 1. 2015*. 7. vyd. Olomouc: ANAG, 2015. 280 s. ISBN 978-80-7263-927-4.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

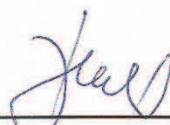
Vedoucí bakalářské práce: **prof. Ing. Jan Šíroký, CSc.**

Datum zadání: 20.11.2015

Datum odevzdání: 06.05.2016

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem celou práci, včetně všech příloh, vypracovala samostatně.

V Ostravě dne 6.5. 2016

Podpis Sikorová

Obsah

1 Úvod	5
2 Vymezení základních pojmů	7
2.1 Definice pojmů souvisejících s danou problematikou	7
2.2 Definice a podmínky provozování živnostenského podnikání	11
2.2.1 Druhy živností.....	11
2.3 Charakteristika osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ).....	13
2.3.1 Příjmy ze samostatné činnosti.....	13
2.3.2 Hlavní a vedlejší samostatná výdělečná činnost.....	14
2.3.3 Spolupracující osoby	15
2.4 Charakteristika zaměstnance.....	15
2.4.1 Příjmy ze závislé činnosti	16
2.5 Shrnutí druhé kapitoly.....	17
3 Analýza odvodového systému zaměstnanců a OSVČ v České republice.....	18
3.1 Vývoj a charakteristika sociálního zabezpečení	18
3.2 Rozčlenění sociálního zabezpečení.....	19
3.3 Financování sociálního zabezpečení.....	20
3.4 Pojem pojištění a jeho členění	20
3.5 Systém sociálního pojištění v České republice.....	21
3.6 Důchodové pojištění	23
3.6.1 Důchodový věk v souvislosti se starobními důchody.....	25
3.6.2 Způsob výpočtu důchodů.....	25
3.6.3 Orgány důchodového pojištění	26
3.6.4 Poplatníci pojistného.....	26
3.7 Sazby pojistného na sociální zabezpečení	26
3.8 Sociální pojištění osob samostatně výdělečně činných	27

3.8.1 Vyměřovací základ	29
3.9 Nemocenské pojištění u osob samostatně výdělečně činných	32
3.10 Sociální pojištění zaměstnance	32
3.10.1 Nemocenské pojištění u zaměstnanců	34
3.11 Zdravotní pojištění	37
3.12 Shrnutí třetí kapitoly	44
4 Komparace odvodů sociálního, zdravotního pojištění u zaměstnanců a OSVČ	45
4.1 Praktický příklad	45
4.1.1 Sociální a zdravotní pojištění za rok 2014	47
4.1.2 Zálohy na pojistné pro rok 2015	49
4.1.3 Nemocenské pojištění a peněžitá pomoc v mateřství u OSVČ	52
4.1.4 Pojištění, čistá mzda, náhrada mzdy a nemocenská u zaměstnance	53
4.2 Shrnutí čtvrté kapitoly	61
5 Závěr	62
Seznam použité literatury	64
Seznam zkratk	68
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
Seznam příloh	
Přílohy	

1 Úvod

Zákonné sociální pojištění je jednak odvodem daňového charakteru, který zatěžuje poplatníky, jednak důležitým příjmem veřejných rozpočtů. Zatímco sazba daně z příjmů fyzických osob je pro všechny poplatníky stejná, sazby odvodů povinného pojištění se liší podle statusu, tzn. zda se jedná o zaměstnance či o osobu samostatně výdělečně činnou.

Cílem bakalářské práce je charakteristika odvodů sociálního a zdravotního pojištění u dvou hlavních subjektů, a to zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných v České republice. Problematika odvodů pojistného se v určité životní fázi dotýká každého občana, a proto je přínosná alespoň minimální znalost této oblasti. Sociální pojištění prostřednictvím jednotlivých subsystémů zabezpečuje občany v případě vzniku sociální události, na kterou se lze předem připravit, a to právě placením pojistného na sociální pojištění. Obdobně funguje systém zdravotního pojištění, ze kterého se hradí potřebná zdravotní péče v zákonem stanoveném rozsahu.

Bakalářská práce bude rozdělena do tří hlavních kapitol, a to do dvou teoretických a jedné praktické.

V druhé kapitole budou vymezeny základní pojmy, které je nutno vysvětlit pro správné pochopení kapitol následujících. Budou zde vymezeny jak ekonomické a daňové termíny, tak i charakteristika živností, osoby samostatně výdělečně činné či zaměstnance. S podnikatelskou činností je spjata povinnost evidování této činnosti. V České republice k tomu slouží daňová evidence nebo vedení účetnictví, i to bude v této kapitole stručně popsáno.

V úvodu třetí kapitoly bude nastíněn vývoj a charakteristika sociálního zabezpečení, systém sociálního pojištění, důchodový systém a mnohá další témata, přičemž stěžejní část bude věnována analýze sociálního a zdravotního pojištění u zaměstnanců a u osob samostatně výdělečně činných. Jsou zde přehledně zpracované tabulky pro přiblížení vývoje minimálních a maximálních vyměřovacích základů, záloh a pojistného v letech 2010 až po současný rok 2016.

Čtvrtá kapitola bude zaměřena na praktický příklad. Slečna Lamaczová provozuje živnost v oblasti kadeřnictví a holičství. Uvedené částky jsou zvoleny na základě průzkumu příjmů žen vydělávajících si touto profesí. Bude použit způsob uplatnění příslušných paušálních výdajů. Samostatná výdělečná činnost slečny Lamaczové je považována v roce 2014 za vedlejší a v roce 2015 již za hlavní, protože slečna Lamaczová v prosinci roku 2014 ukončila vysokoškolské studium. Bude zde také uvažováno o možnosti zaměstnání místo podnikatelské činnosti. Pro lepší srovnatelnost bude výše hrubé mzdy stanovena na úrovni buď hrubých

příjmů, anebo čistého zisku z podnikání. Vypočítány budou odvody sociálního a zdravotního pojištění, případná dávka nemocenského pojištění při dočasné pracovní neschopnosti a peněžitá pomoc v mateřství. Bude poukázáno na rozdíly v těchto oblastech.

Modelový příklad na stanovení a porovnání výše starobního důchodu pana Hrdličky (osoby samostatně výdělečně činné) a pana Pelikána (zaměstnance), zaúčtování vybraných účetních případů a další dodatečné informace budou obsaženy v přílohách k této bakalářské práci.

Cílem práce naopak není analyzovat zkoumanou problematiku v porovnání se zahraničím, ani detailněji charakterizovat odvody pojistného u zaměstnavatelů a ostatních subjektů pojištění. Sociální a zdravotní pojištění je velmi spletité, a tudíž tato bakalářská práce neobsahuje veškeré dostupné informace a příklady týkající se této problematiky.

V oblasti sociálního a zdravotního pojištění dochází každoročně ke změnám, například se mění částka minimálních a maximálních vyměřovacích základů, průměrné mzdy v národním hospodářství, minimální mzdy a dalších ekonomických termínů. Text práce vychází z legislativy účinné k 1. 1. 2015. Bakalářská práce byla dána k vazbě 11. 4. 2016.

Práce vychází ze standardní, především pozitivní, ekonomické metodologie. Použitými vědeckými metodami jsou analýza, komparace, studium legislativy de lege lata, a v závěru syntéza.

2 Vymezení základních pojmů

V druhé kapitole jsou popsány základní pojmy, které je nutno vysvětlit pro správné pochopení hlavního tématu této bakalářské práce.

2.1 Definice pojmů souvisejících s danou problematikou

Znalost základních pojmů v oblasti účetnictví a daní je pro každého ekonoma či podnikatele velice důležitá. Záměnou těchto pojmů by mohlo dojít k chybnému zařazení situací, které nastávají v průběhu podnikání a ovlivňují například sestavení povinných výkazů. Mezi tyto situace lze zařadit okamžik vzniku nákladů a výnosů, protože tyto veličiny ovlivňují výsledek hospodaření a výslednou daňovou povinnost. Daňové zatížení ovlivňuje i výše příjmů a výdajů, neboť rozdíl mezi těmito veličinami tvoří základ daně v daňové evidenci.

V ekonomické teorii jsou **náklady** vymezeny jako spotřeba výrobních faktorů² oceněná penězi, která je obvykle spojena se souběžným nebo budoucím úbytkem peněz. Náklady zároveň představují snížení ekonomického prospěchu, což má za následek snížení aktiv nebo zvýšení závazků. Jde o faktor, který rozhodujícím způsobem ovlivňuje efektivnost podniku. **Výdaje** „...představují v peněžní formě vyjádřené použití jednotlivých druhů hospodářských prostředků (majetku) podniku, bez ohledu na účel jejich vynaložení. Zjednodušeně lze uvést, že výdajem je každý úbytek peněžních prostředků z účtu nebo pokladny podniku“³.

Mezi veličinami náklad a výdaj existuje **věcný a časový nesoulad**. Časový nesoulad se projevuje rozdílným časovým okamžikem vzniku nákladu a výdaje. Věcný nesoulad může nastat v případech, kdy vnika pouze výdaj, ne však náklad, nebo naopak. Časový a věcný nesoulad vnika i mezi výnosy a příjmy. Dochází totiž k rozdílnému časovému okamžiku vzniku příjmu a výnosu, a ne všechny příjmy vznikají z důvodu prodeje výkonů.

Podle všeobecně přijímané definice **příjmy** podniku „...představují přírůstek peněžních prostředků a jejich ekvivalentů bez zřetele na příčinu jejich vzniku“⁴. Jedná se tedy o každý přírůstek peněžních prostředků na účtu nebo v pokladně podniku. **Výnos** se obvykle definuje jako v penězích oceněný výkon, přičemž výkonem může být vše, co daný podnik produkuje. Může se tedy jednat o výrobek, zboží či službu. Neprojevují se pouze přírůstkem aktiv, ale i snížením závazků. Není zde rozhodující okamžik zaplacení, nýbrž okamžik provedení výkonu⁵.

²Mezi výrobní faktory „...patří půda (přírodní zdroje, jako např. suroviny), práce (činnost pracovní síly) a kapitál (např. stroje, budovy)“⁴. Mruzková, Lisztwanová (2013, s. 5).

³ Mruzková, Lisztwanová (2013, s. 4).

⁴ Mruzková, Lisztwanová (2013, s. 13).

⁵ Mruzková, Lisztwanová (2013).

K provozování podnikatelské činnosti je nutno vlastnit nějaký majetek. **Majetek podniku** představuje souhrn majetkových hodnot. Člení se na dvě hlavní skupiny, a to na aktiva a pasiva. Aktiva se dále člení, podle své skladby a závislosti na funkci v podniku, na dlouhodobý a oběžný majetek. Majetek musí být krytý určitými zdroji krytí a tyto finanční prostředky představují pasiva. Součástí majetku podniku jsou závazky a pohledávky. **Závazek** je povinnost dlužníka zaplatit věřiteli určitý dluh. Nejčastěji vznikají z obchodního styku. Závazky patří mezi pasiva podniku a dělí se na krátkodobé a dlouhodobé. **Pohledávky** tvoří část oběžných aktiv podniku. Pohledávku lze definovat jako právo věřitele požadovat po druhé osobě (dlužníkovi) splnění určitého závazku. Podle předpokládané doby splatnosti lze pohledávky rozdělit do dvou skupin, a to na pohledávky krátkodobé (splatnost do jednoho roku) a dlouhodobé (splatnost delší než 1 rok)⁹.

V oblasti účetnictví a daní jsou pojmy, jako je například daň, poplatník daně a plátců daně těmi základními a velmi důležitými. **Daň** lze charakterizovat jako nedobrovolnou, neekvivalentní, nenávratnou, zákonem určenou platbu do veřejného rozpočtu¹⁰. **Poplatníkem daně** je fyzická nebo právnická osoba, jejíž příjmy, majetek nebo činnosti podléhají zdanění. **Plátcem daně** je osoba, která je povinna pod vlastní majetkovou odpovědností daň vypočítat, vybrat nebo srazit poplatníkům a v zákonné lhůtě odvést správci daně.

Výše daňové zátěže se odvíjí od správného stanovení základu daně. V daňové evidenci je **základem daně** částka, o kterou příjmy plynoucí poplatníkovi ve zdaňovacím období přesahují výdaje, které jsou prokazatelně vynaložené na jejich dosažení, zajištění a udržení. Pro vypočítání základu daně se u poplatníků vedoucích účetnictví vychází z výsledku hospodaření, základ daně se stanoví po odečtení nákladů od výnosů. Rozdíl mezi příjmy a výdaji v daňové evidenci a výnosy a náklady v účetnictví může být kladný nebo záporný. V případě záporného rozdílu vzniká poplatníkovi daňová ztráta a nevzniká povinnost odvést daň.

Dalšími významnými pojmy jsou zdaňovací a účetní období, mezi kterými existuje rozdíl. **Zdaňovacím obdobím** se rozumí období, za které se stanovuje základ daně a určuje se daňová povinnost. Zdaňovacím obdobím může být kalendářní rok, případně měsíc. Délka zdaňovacího období je určena v příslušném zákoně, podle kterého se stanovuje konkrétní daňová povinnost. U některých druhů daní však zdaňovací období není definováno, například

⁹ Rubáková (2015).

¹⁰ Tománek (2015).

u daně z nabytí nemovitých věcí. **Účetní období** je časový úsek, za který účetní jednotka¹¹ vyhotovuje účetní závěrku¹². Účetním obdobím může být kalendářní nebo hospodářský rok¹³.

Určité subjekty, které vykonávají podnikatelskou činnost, mají povinnost zápisu do obchodního rejstříku. **Obchodní rejstřík** je definován jako veřejný seznam, což v praxi znamená, že do něj může kdokoli nahlížet a pořizovat si z něj výpisy. Je veden příslušným rejstříkovým (krajským) soudem. Důležitým právním předpisem upravujícím náležitosti obchodního rejstříku je zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob, neboli rejstříkový zákon (dále jen „RZ“). Do obchodního rejstříku se zapisují zákonem stanovené údaje, jako je například firma, sídlo, předmět podnikání a právní forma osoby.

V obchodním rejstříku se rozlišují zápisy povinné a dobrovolné. Povinně se do obchodního rejstříku zapisují například obchodní společnosti a družstva, podnikající fyzické osoby, které mají trvalé bydliště na území České republiky a které o zápis požádají, dále pak osoby, stanoví-li povinnost jejich zápisu rejstříkový, nebo jiný zákon. Výčet všech osob s povinností zápisu do tohoto rejstříku obsahuje § 42 až § 45 RZ. Dobrovolný zápis do obchodního rejstříku je umožněn fyzickým osobám, které splňují podmínky uvedené v rejstříkovém zákoně¹⁴.

Každý podnikatel je povinný evidovat svou podnikatelskou činnost. V České republice jsou k tomuto určeny dvě možnosti, a to **vedení daňové evidence nebo účetnictví**.

Cílem **daňové evidence** je vedení průkazné evidence příjmů a výdajů odděleně od majetku a závazků (dluhů). Příjmy a výdaje se dělí na daňově uznatelné a neuznatelné. Jejich správné vykázání je nezbytné pro stanovení základu daně z příjmů a výpočtu daňové povinnosti. Daňová evidence je významným zdrojem podnikatele o vlastní podnikatelské činnosti.

Podnikatel (fyzická osoba) může vést daňovou evidence podle § 7b zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů (dále jen „ZDP“) nebo tzv. zjednodušenou evidenci podle § 7b odst. 7 ZDP, kdy místo skutečných výdajů uplatňuje výdaje procentem z příjmů (paušální výdaje). Dalšími důležitými právními předpisy jsou zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání (dále jen „ŽZ“) a zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹ Účetní jednotkou je fyzická nebo právnická osoba vedoucí účetnictví. Výčet účetních jednotek je vypsán v § 1 odst. 2 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoÚ“).

¹² Účetní závěrka představuje soubor účetních výkazů, který je účetní jednotka povinna sestavit za účetní období. Účetní závěrka je nedílný celek a tvoří ji rozvaha, výkaz zisku a ztráty a příloha (§ 18 ZoÚ).

¹³ Hospodářský rok je účetní období, které začíná prvním dnem jiného měsíce, než je leden (§ 3 odst. 2 ZoÚ).

¹⁴ Zákon č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob.

Uplatňování výdajů procentem z příjmů je jednoduché, srozumitelné, vyžaduje minimální administrativní náročnost a v případě, že skutečné výdaje jsou nižší než výdajový paušál, dochází tak k úspoře na dani z příjmů fyzických osob, sociálním a zdravotním pojištění. Výdaje lze však uplatnit pouze do určité částky stanovené v § 7 odst. 7 a v případě příjmů z pronájmu v § 9 odst. 4 ZDP. Způsob uplatnění výdajů procentem z příjmů nelze zpětně měnit na uplatňování skutečných výdajů, opačný způsob změny je umožněn podáním dodatečného daňového přiznání (tyto přechody jsou vždy doprovázeny daňovými dopady, a to ve zdaňovacím období, kdy došlo ke změně uplatňování výdajů). Paušální výdaje u dílčího základu daně nelze kombinovat se skutečnými výdaji, tzn., že u všech svých podnikatelských činností se musí OSVČ rozhodnout pro jednu možnost, a to buď pro uplatnění skutečných výdajů, nebo pro výdajový paušál. Od roku 2013 existuje omezení i pro uplatňování daňových slev, a to v případě, je-li součet dílčích základů daně dle § 7 odst. 7 a § 9 odst. 4 ZDP, kdy byly uplatněny paušální výdaje, vyšší než 50 % celkového základu daně, pak nelze snížit daň o slevu na manželku/manžela dle § 35ba odst. 1 písm. b) ZDP, ani uplatnit daňové zvýhodnění na děti uvedené v § 35c ZDP.

Příjmy a výdaje se v daňové evidenci zapisují do peněžního deníku, k evidenci majetku a závazků slouží pomocné knihy a karty¹⁵.

V určitých případech podnikateli nepostačuje vedení daňové evidence, není mu to umožněno například z důvodu zápisu do obchodního rejstříku. Další skutečností, která zakládá povinnost **vedení účetnictví**, je překročení obratu ve výši 25 miliónů korun za předchozích dvanáct bezprostředně po sobě jdoucích kalendářních měsíců. Účetní jednotkou se fyzická osoba může stát i dobrovolně.

Účetnictví je činnost vedoucí k zjištění stavu a změn majetku, jeho zdrojů a výsledku hospodaření za určité období. Slouží k věrnému a poctivému zobrazení skutečnosti. V účetnictví se zaznamenává stav a pohyb majetku a závazků, nákladů a výnosů.

Účetnictví je v České republice regulováno zákonem č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů (k 1. 1. 2016 novelizace tohoto zákona v podobě zákona č. 221/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 563/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů). Jedná se o základní a nejdůležitější právní normu upravující účetnictví. Účetnictví se řídí také Vyhláškou č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví (od 1. 1. 2016 Vyhláška č. 250/2015 Sb.), Českými účetními standardy a dalšími právními předpisy.

¹⁵ Dušek, Sedláček (2015).

Existuje účetnictví ve zjednodušeném rozsahu, plném rozsahu a některým účetním jednotkám je umožněno od 1. 1. 2016 nadále účtovat v soustavě jednoduchého účetnictví (na fyzické osoby se však jednoduché účetnictví nevztahuje)¹⁶.

2.2 Definice a podmínky provozování živnostenského podnikání

Živnost je charakterizována jako soustavná činnost provozována samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost a za účelem dosažení zisku. Subjektem oprávněným k živnostenskému podnikání je fyzická nebo právnická osoba. Vždy musí být splněny podmínky uvedené v ŽZ.

Všeobecnými podmínkami pro provozování živnosti fyzickými osobami jsou dosažení věku 18 let, bezúhonnost, způsobilost k právním úkonům a žádné daňové nedoplatky u finančního úřadu, ani nedoplatky na sociálním a zdravotním pojištění. Zvláštními podmínkami provozování živnosti je odborná nebo jiná způsobilost¹⁷.

V ŽZ je upraven institut **tzv. odpovědného zástupce**. Prostřednictvím této právní úpravy je umožněno provozovat živnost také osobám, které nesplňují všechny zákonné podmínky, a to zejména podmínku odborné kvalifikace. Odpovědným zástupcem je fyzická osoba, která je s podnikatelem dobrovolně ve smluvním vztahu a odpovídá za řádný provoz živnosti. Odpovědným zástupcem může být například zaměstnanec pracující v provozovně, který splňuje odbornou kvalifikaci v oboru a má se zaměstnavatelem uzavřenou smlouvu o pracovním poměru. Odpovědnost za provedenou práci nese vždy podnikatel¹⁸.

2.2.1 Druhy živností

Živnosti jsou rozděleny do dvou skupin, a to na živnosti ohlašovací a koncesované¹⁹. Ke každému typu živnosti se vztahují určité podmínky pro zahájení a provozování. Jednotlivé druhy živností jsou popsány v přílohách k živnostenskému zákonu.

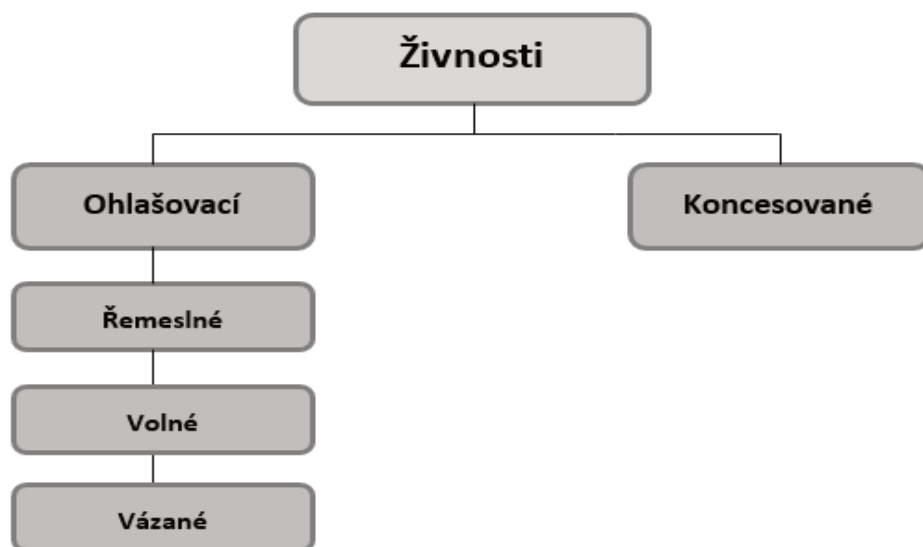
¹⁶ Hakalová, Palochová, Pšenková, Bartková (2012).

¹⁷ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸ § 11 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁹ § 9 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

Základní rozdělení živností je znázorněno v následujícím Obr. 2. 1²⁰.

Obr. 2.1: Základní rozdělení živností v České republice.

U **ohlašovacích živností** vzniká živnostenské oprávnění při splnění zákonem stanovených podmínek a na základě ohlášení živnostenskému úřadu, nikoliv až vydáním živnostenského listu. Ohlášení živnosti lze provést prostřednictvím jednotného registračního formuláře, ke kterému musí být doloženy všechny požadované přílohy. Tento formulář je dostupný na kterémkoli živnostenském úřadě.

Mezi ohlašovací živnosti patří živnosti řemeslné, volné a vázané. U řemeslných a vázaných živností musíme prokázat jistou odbornou způsobilost, například ukončené odborné vzdělání, určitou délku praxe či rekvalifikaci. Volné ohlašovací živnosti jako jediné nevyžadují odbornou nebo jinou způsobilost. K získání živnostenského oprávnění pro živnost volnou musí být splněny všeobecné podmínky.

Osobě plánující provozování **koncesované živnosti** musí být uděleno státem vydané povolení (koncese), o které lze požádat živnostenský úřad. Po prokázání splnění všeobecných podmínek a odborné způsobilosti tento úřad rozhodne o udělení koncese. Oprávnění k provozování koncesované živnosti vzniká dnem nabytí právní moci rozhodnutí o udělení koncese²¹.

²⁰ Vlastní zpracování.

²¹ Zákon č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

2.3 Charakteristika osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ)

Za osobu samostatně výdělečně činnou je pro úřady, zdravotní pojišťovnu a správu sociálního zabezpečení považována osoba, které plynou příjmy z podnikání nebo jiné samostatně výdělečné činnosti²².

Podnikatelem je ten, „...kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele“²³. Další definice podnikatele jsou obsaženy v § 420 (odst. 2) - § 435 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „NOZ“).

OSVČ podnikají podle ŽZ. Pro některé samostatné činnosti však není potřeba živnostenského oprávnění (jsou upraveny jiným příslušným zákonem) jako je například:

- a) podnikání v zemědělské výrobě, lesním a vodním hospodářství,
- b) činnost autorů,
- c) výkon nezávislého podnikání, které není živností ani podnikáním podle zvláštního právního předpisu,
- d) podnikání podle zvláštních právních předpisů, ke kterým je většinou potřeba vykonání státní zkoušky²⁴.

Pro podnikání v zemědělství je nutná registrace na příslušném obecním úřadě (podání žádosti o zápis do Evidence zemědělských podnikatelů podle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, ve znění pozdějších předpisů).

Výpis všech samostatných činností bez nutnosti živnostenského oprávnění obsahuje § 3 ŽZ.

2.3.1 Příjmy ze samostatné činnosti

Mezi příjmy ze samostatné činnosti jsou řazeny následující druhy příjmů:

- 1) Příjem ze samostatné činnosti, pokud nepatří do příjmů uvedených v § 6 ZDP (příjmy ze závislé činnosti)
 - a) příjem ze zemědělské výroby, lesního a vodního hospodářství,
 - b) příjem ze živnostenského podnikání,
 - c) příjem z jiného podnikání, ke kterému je potřeba podnikatelské oprávnění a není uveden v písmenech a) a b),

²² § 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

²³ § 420 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁴ § 3 zákona č. 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů.

- d) podíl společníka veřejné obchodní společnosti a komplementáře komanditní společnosti na zisku.
- 2) Příjem ze samostatné činnosti, pokud nepatří do příjmů uvedených v § 6 ZDP, je dále
 - a) příjem z užití nebo poskytnutí práv z průmyslového vlastnictví, autorských práv včetně práv příbuzných právu autorskému, a to včetně příjmů z vydávání, rozmnožování a rozšiřování literárních a jiných děl vlastním nákladem,
 - b) příjem z nájmu majetku, který je zařazen v obchodním majetku,
 - c) příjem z výkonu nezávislého podnikání²⁵.

2.3.2 Hlavní a vedlejší samostatná výdělečná činnost

Od 1. ledna 2004 může OSVČ vykonávat svou činnost jako hlavní nebo vedlejší. Pokud osoba samostatně výdělečně činná není zaměstnána a nedosahuje žádného jiného příjmu, než je příjem z podnikání, jedná se o hlavní samostatnou výdělečnou činnost.

Samostatná výdělečná činnost se považuje za vedlejší, pokud OSVČ v daném kalendářním roce zároveň

- a) vykonává zaměstnání,
- b) pobírá invalidní důchod nebo starobní důchod,
- c) má nárok na rodičovský příspěvek, peněžitou pomoc v mateřství nebo nemocenské z důvodu těhotenství a porodu (tyto dávky náleží z nemocenského pojištění zaměstnanců),
- d) osobně pečuje o osobu mladší 10 let, která se o sebe nemůže sama postarat,
- e) vykonává vojenskou službu,
- f) je nezaopatřeným dítětem²⁶.

Se zahájením samostatně výdělečné činnosti je spjata řada úkonů. Vyplněním jednotného registračního formuláře na živnostenském úřadě se provede zahájení živnosti, registrace k dani z příjmů i oznámení zdravotní pojišťovně a správě sociální zabezpečení. Zároveň se může provést i registrace k dani silniční, k dani z přidané hodnoty nebo k dani z příjmů pro případné zaměstnance. Všechny registrace lze vyřídit i jednotlivě na příslušných úřadech, pojišťovnách a finančním úřadě.

Důležité je zjistit, zda OSVČ je povinna platit během roku **zálohy na pojistné**. Jestliže je samostatná výdělečná činnost provozována jako hlavní, je nutno od počátku podnikání platit měsíčně zálohy na zdravotní a sociální pojištění. Zálohy se odvádějí v povinné minimální výši.

²⁵ § 7 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁶ § 9 odst. 6 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

U vedlejší samostatně výdělečné činnosti se v průběhu prvního roku podnikání zálohy na zdravotní a sociální pojištění neplatí, v dalším roce se pak odvádějí podle skutečné výše dosaženého zisku.

V průběhu podnikání je povinností každé OSVČ evidovat svou činnost. K těmto účelům slouží daňová evidence či vedení účetnictví.

2.3.3 Spolupracující osoby

Pracovněprávní vztah nemůže vzniknout mezi manželi²⁷, OSVČ však může využít možnosti podnikání se spolupracující osobou. Většinou to bývají rodinní příslušníci – manžel/manželka, partner/partnerka, syn/dcera. Vzniká tak rodinný závod, který je ve vlastnictví některé z těchto osob. Jedná se o daňovou optimalizaci rodiny.

Podmínkou platnou pro spolupracující osoby je společně hospodařící domácnost a podílení se na podnikání. Při spolupráci se převádí část příjmů a výdajů na spolupracující osobu. V případě, že touto osobou je manžel/manželka, lze na tuto osobu převést nejvíce 50 % příjmů a výdajů, maximálně 540 000 Kč za jedno zdaňovací období. Podíl příjmů a výdajů rozdělený na ostatní osoby činí v souhrnu pouze 30 %, maximálně do výše 180 000 Kč za zdaňovací období²⁸.

Na některé osoby však rozdělování příjmů a výdajů není povoleno. Příjmy a výdaje nelze rozdělovat

- a) na dítě, které nemá ukončenou povinnou školní docházku,
- b) na dítě v měsících, kdy je na něj uplatňováno daňové zvýhodnění na vyživované dítě,
- c) na manžela, je-li na něj uplatňována sleva,
- d) na a od poplatníka, který zemřel²⁹.

2.4 Charakteristika zaměstnance

Účastníkem pracovněprávního vztahu je kromě zaměstnavatele také zaměstnanec. Úkolem zaměstnance je vykonávat pro zaměstnavatele závislou činnost, za kterou mu náleží odměna – plat či mzda. Zaměstnanec je fyzickou osobou, která musí mít ukončenou povinnou školní docházku a v den sepsání pracovního poměru musí dosáhnout věku 15 let. Výjimkou povolující nižší věk je pouze výkon společensky prospěšných prací, které svým charakterem ani rozsahem neohrožují zdraví ani vývoj osoby a nebrání ji v přípravě na budoucí povolání³⁰.

²⁷ § 318 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů.

²⁸ §13 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁹ § 13 odst. 4 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

³⁰ www.mpsv.cz (2015).

2.4.1 Příjmy ze závislé činnosti

Mezi příjmy ze závislé činnosti lze zařadit:

- a) plnění v podobě
 - 1. příjmu ze současného nebo dřívějšího pracovněprávního, služebního nebo členského a obdobného poměru, v nichž je poplatník při výkonu práce povinen dbát příkazů plátce,
 - 2. funkčního požitku.
- b) příjmy za práci
 - 1. člena družstva,
 - 2. společníka společnosti s ručením omezeným,
 - 3. komanditisty komanditní společnosti.
- c) odměny
 - 1. člena orgánu právnické osoby,
 - 2. likvidátora ³¹.

³¹ § 6 zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.

Rozdělení příjmů ze závislé činnosti je zachyceno v následujícím Obr. 2.2³².

Obr. 2.2: Rozdělení příjmů ze samostatné činnosti dle § 6 ZDP.

2.5 Shrnutí druhé kapitoly

V této kapitole byly analyzovány základní pojmy. Jejich definování slouží k objasnění termínů v následující kapitole, ve které budou vysvětleny pojmy týkající se sociálního a zdravotního pojištění.

³² Vlastní zpracování.

3 Analýza odvodového systému zaměstnanců a OSVČ v České republice

Cílem kapitoly je popsání vývoje a charakteristiky sociálního zabezpečení, objasnění důležitosti sociálního a zdravotního pojištění a analýza odvodového systému sociálního pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných v České republice.

3.1 Vývoj a charakteristika sociálního zabezpečení

S rozvojem společnosti dochází k výrazné změně životních podmínek, způsobu a charakteru práce, pracovních podmínek a k celkové změně života člověka vůbec. Tyto změny jsou doprovázeny narůstáním sociálních rizik (jako je například nemoc, úrazy, těhotenství, mateřství, rodičovství, invalidita, stáří, narození dítěte, smrt rodinného příslušníka, popř. další důvod způsobující tíživou situaci) pro jednotlivé občany a je stále obtížnější se s těmito riziky individuálně vyrovnat. V každé vyspělé společnosti je těmto otázkám věnována velká pozornost, a stát i organizace vynakládají značné úsilí k tomu, aby se takovýmto situacím předcházelo, docházelo ke zmírňování jejich důsledků anebo k jejich úplné eliminaci.

Koncepce sociálního zabezpečení je podmíněna předchozím historickým vývojem, národní tradicí a řadou dalších faktorů, které spolu vzájemně souvisí a mají rozhodující vliv na formování soustavy sociálního zabezpečení. Mezi základní determinanty patří zejména ekonomické, společensko-politické a demografické faktory. Významně systém sociálního zabezpečení ovlivňuje velikost a dynamika růstu ekonomických zdrojů, zejména závažné problémy se objevují v případě zpomalení (poklesu) ekonomického růstu. Vývoj sociálního zabezpečení závisí také na schopnosti soustavy reagovat na cenovou a mzdovou dynamiku. Značný dopad má také vývoj a struktura nezaměstnanosti, sociálně-ekonomické podmínky zaměstnanosti žen (hlavně žen s malými dětmi), možnosti zaměstnávání důchodců a mnohé další ekonomické faktory. Společensko-politická situace předurčuje formování soustavy sociálního zabezpečení v dané zemi. Otázky sociálního zabezpečení patří vždy ke klíčovým v programech politických stran, a protože všechna zásadní opatření jsou schvalována ve formě zákonů, není možno bez potřebné politické podpory prosadit žádné významné změny v sociálním zabezpečení. Dalším faktorem ovlivňujícím systém sociálního zabezpečení je vývoj demografických charakteristik, zejména proces stárnutí populace. V České republice dochází k prodlužování střední délky života, k poklesu úmrtnosti, ale i porodnosti (stále se snižuje počet živě narozených dětí, a tudíž celkově klesá lidská populace). S tím souvisí hlavně

problém se zajišťováním obyvatelstva ve stáří, protože dochází k růstu poměru starobních důchodců k zaměstnaným a tím pádem klesá podíl potenciálních plátců pojistného a daní. Značný vliv má i zdravotní stav obyvatelstva³³.

Pojem sociální zabezpečení vznikl teprve ve 20. století, dříve se jednalo o chudinskou péči. Péče o chudé byla po dlouhou dobu záležitostí převážně soukromých institucí (církví, spolků, obcí a měst), později na sebe tuto úlohu převzal stát.

Sociální zabezpečení je součástí sociální politiky, kterou lze definovat jako soustavné a cílevědomé úsilí o změnu nebo o udržení a fungování sociálního systému³⁴.

3.2 Rozčlenění sociálního zabezpečení

Systém sociálního zabezpečení je v České republice rozdělen do tří vzájemně propojených oblastí (tzv. pilířů) a to na:

- a) sociální pojištění,
- b) státní sociální podporu,
- c) sociální pomoc³⁵.

Pod pojmem **státní sociální podpora** lze chápat systém sociálních dávek, kterými stát svými finančními prostředky přispívá na náklady související s určitou sociální situací jednotlivce nebo rodiny. Systém státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Podle tohoto předpisu se poskytují tyto dávky:

- a) přídavek na dítě,
- b) rodičovský příspěvek,
- c) příspěvek na bydlení,
- d) porodné,
- e) pohřebné.

Klíčovým prvkem pro posuzování nároku na dávky státní sociální podpory je **životní minimum**, kterým se rozumí společensky uznaná a zákonem stanovená minimální hranice peněžních příjmů k zajištění obživy a základních osobních potřeb, pod níž nastává stav hmotné nouze. Hmotnou nouzi lze definovat jako situaci, kdy jednotlivec (nebo rodina) nemá dostatečné příjmy na zajištění nákladů na živobytí a bydlení a nemůže tuto situaci nijak ovlivnit. Životní minimum v roce 2015 činilo měsíčně 3 410 Kč na jednotlivce. Životní minimum

³³ Viz Krebs a kolektiv (2015).

³⁴ Podrobněji Kahoun a kolektiv (2009).

³⁵ Ducháčková (2009).

upravuje zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů³⁶.

Sociální pomoc zahrnuje dávky a služby, které jsou financované z prostředků státního rozpočtu, místních rozpočtů, nadací, charitativních a církevních organizací. V rámci dávek sociální pomoci může být vyplacen doplatek na bydlení, příspěvek na živobytí či mimořádná okamžitá pomoc³⁷.

3.3 Financování sociálního zabezpečení

Otázkám financování sociálního zabezpečení je věnována ve všech zemích mimořádná pozornost, neboť toto financování je úzce spjato s rozpočtovou soustavou, tedy s veřejnými příjmy a výdaji. Veřejné výdaje na sociální zabezpečení ve většině vyspělých zemí (včetně České republiky) „...nepřetržitě rostou a sociální zabezpečení je jednou z klíčových forem přerozdělování prvotních důchodů v ekonomice“³⁸.

Existují dva základní přístupy k financování sociálního zabezpečení, a to **průběžné a kapitálové (fondové) financování**. Průběžné financování (systém „pay as you go“) spočívá v tom, že dávky sociálního zabezpečení jsou financovány buď ze státního rozpočtu, nebo prostřednictvím parafiskálního mimorozpočtového fondu sociálního zabezpečení, který je v rámci rozpočtové soustavy napojen na státní rozpočet. V řadě zemí je uplatňována kombinace uvedených systémů financování a to prostřednictvím tzv. vícepilířového systému sociálního zabezpečení. V České republice je financování sociálního zabezpečení zajišťováno prostřednictvím **dvoupilířového systému**, který tvoří veřejný pilíř a dobrovolný soukromý pilíř³⁹.

3.4 Pojem pojištění a jeho členění

Ekonomický subjekt má dvě možnosti, kterými se může finančně vyrovnat s nahodilými událostmi. Může je krýt z vlastních zdrojů – samopojištěním, nebo své riziko může formou pojištění přesunout na pojišťovací instituci. Pojištění však nemůže ovlivňovat výskyt těchto nahodilých událostí, může pouze eliminovat jejich dopad.

³⁶ www.mpsv.cz (2015).

³⁷ Ducháčková (2009).

³⁸ Kahoun a kolektiv (2009, s. 81).

³⁹ Kahoun a kolektiv (2009).

V České republice existují různé podoby pojištění. Z právního hlediska lze pojištění rozčlenit do dvou kategorií, a to na:

- a) dobrovolné pojištění – sjednává se pojistná smlouva mezi zájemcem o pojištění a pojišťovnou,
- b) povinné pojištění – povinné smluvní, kdy daným subjektům vzniká povinnost sjednání pojistné smlouvy, a zákonné, kdy se pojistná smlouva nesjednává (z právního předpisu vyplývá povinnost platit pojistné ve vymezené výši, konkrétní instituci a v daných termínech).

Pojem pojištění se používá, včetně komerčního (soukromého) pojištění, také v souvislosti s pojištěním sociálním⁴⁰.

3.5 Systém sociálního pojištění v České republice

Sociální pojištění prostřednictvím jednotlivých subsystémů zabezpečuje občany v určitých životních situacích. Na tyto sociální situace se může občan předem připravit (pojistit). Formou sociálního pojištění jsou řešeny dlouhodobé a krátkodobé sociální situace, při kterých dochází ke ztrátě výdělku. Těmito sociálními situacemi může být například

- a) dlouhodobá pracovní neschopnost,
- b) krátkodobá pracovní neschopnost,
- c) pracovní úrazy a nemoci z povolání,
- d) nařízená karanténa,
- e) stáří,
- f) invalidita,
- g) ovdovění a osíření,
- h) těhotenství a mateřství,
- i) ošetřování člena rodiny či péče o zdravé dítě mladší 10 let,
- j) nezaměstnanost vzniklá ztrátou zaměstnání⁴¹.

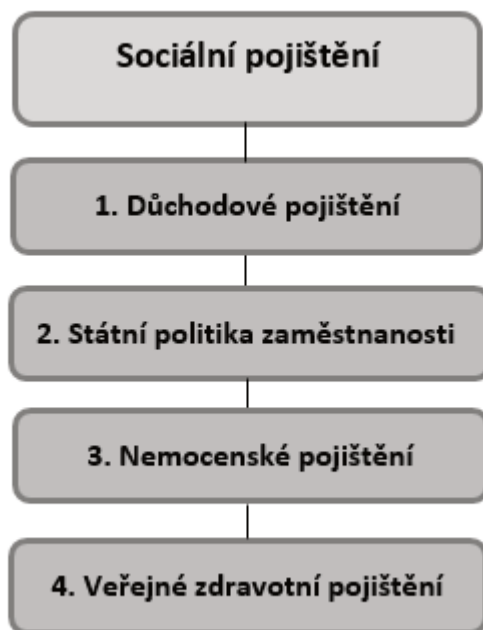
Sociální pojištění v České republice se skládá z několika subsystémů a to z veřejného zdravotního pojištění, nemocenského pojištění, důchodového pojištění a ze státní politiky zaměstnanosti⁴².

⁴⁰ Ducháčková (2009).

⁴¹ Krebs a kolektiv (2015).

⁴² Vančurová, Klazar (2008).

Systém sociálního pojištění v České republice je zakreslen v následujícím Obr. 3.1⁴³.

Obr. 3.1: Základní subsystémy sociálního pojištění v České republice.

Pojistné obdobně jako daně z příjmů snižuje důchody občanů. Makroekonomové „...považují vysoké odvody na pojistné za jeden z důvodů vysoké ceny práce a významný faktor růstu nezaměstnanosti. Stát z takto vybraných prostředků financuje zdravotní péči nebo dávky v určitých životních situacích. V případě financování zdravotní péče to však nečiní přímo, ale využívá prostředníka, zdravotní pojišťovny“⁴⁴.

Sociální pojištění v České republice je upraveno **zákonem č. 582/1991 Sb.**, o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů; dále pak **zákonem č. 589/1992 Sb.**, o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů; **zákonem č. 155/1995 Sb.**, o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů; **zákonem č. 187/2006 Sb.**, o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o nemocenském pojištění); a **vyhláškou č. 161/1998 Sb.**, o promíjení penále správami sociálního zabezpečení.

Financování sociálního pojištění probíhá prostřednictvím příspěvků jednotlivých pojištěných (zaměstnanců), dále také příspěvky od zaměstnavatelů, případně státními dotacemi.

⁴³ Vlastní zpracování.

⁴⁴ Vančurová, Klazar (2008, s. 9).

Sociální pojištění je v České republice financováno prostřednictvím státního rozpočtu, ze kterého jsou následně vypláceny dávky sociálního pojištění.

V rámci sociálního pojištění jsou zahrnuty dávky, jejichž velikost se odvozuje od výše příjmu pojištěnce. Další podmínkou, kterou pojištěnec musí splnit pro umožnění nároku na dávky sociálního pojištění, je pravidelné placení pojistného, případně je rozhodující i délka zaměstnání.

Pro sociální pojištění je typické, že výše pojistného není stanovena v závislosti na riziku, ale je pro všechny účastníky pojištění stanovena stejným způsobem, převážně určitým procentem z příjmu. V rámci sociálního pojištění se uplatňuje princip solidarity, tzn., že rezerva se vytváří z příspěvků všech účastníků pojištění, ale pojistné náhrady jsou vypláceny pouze těm zúčastněným, kteří byli postiženi určitým sociálním rizikem⁴⁵.

Pojistné na sociální pojištění platí osoby, které jsou účastníky jednotlivých pojistných subsystémů. Účast osob na subsystémech sociálního pojištění se řídí rozdílnými pravidly, která budou popsána níže.

Výše pojistného se stanoví procentní sazbou z **vyměřovacího základu** zjištěného za **rozhodné období**. Rozhodným obdobím je kalendářní měsíc, za který se pojistné platí. V případě OSVČ je rozhodným obdobím pro stanovení vyměřovacího základu pojistného na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti kalendářní rok, za který se toto pojištění a příspěvek platí. Vyměřovacím základem pro zaměstnavatele je částka odpovídající úhrnu vyměřovacího základu jejich zaměstnanců⁴⁶.

3.6 Důchodové pojištění

Důchodové pojištění tvoří významnou část sociálního zabezpečení, protože se určitým způsobem dotýká každého občana (například proces stárnutí, nemoci, úrazy). V České republice má toto pojištění dlouhodobou tradici. Současné uspořádání důchodového systému v České republice se začalo formovat v 90. letech 20. století a vyvrcholilo v roce 1995 přijetím zákona č.155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ZoDP“), s platností od 1. ledna 1996, který upravuje nároky na důchody ze základního důchodového pojištění, způsob stanovení výše důchodů a podmínky pro jejich výplatu⁴⁷. Na zákon o důchodovém pojištění navazují prováděcí předpisy (zejména jde o vyhlášku Ministerstva práce a sociálních věcí), které obsahují podrobnější úpravu tohoto zákona.

⁴⁵ Ducháčková (2009).

⁴⁶ Kahoun a kolektiv (2009).

⁴⁷ Kahoun a kolektiv (2009).

Pojistné na důchodové pojištění je součástí sociálního zabezpečení, a proto se na něj vztahuje také zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, a dále pak zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení.

V rámci základního důchodového pojištění jsou zabezpečeny všechny případy dlouhodobého ohrožení vzniklé sociální událostí, při které dochází ke ztrátě výdělku a schopnosti si takový zdroj financí zajistit. Důchodové pojištění zajišťuje pojištěnce v případě stáří, invalidity a ovdovění či osiřetí. Ze základního důchodového pojištění je vypláceno šest druhů důchodů (tj. dávky důchodového pojištění). Lze je dělit na přímé a odvozené. Mezi **přímé důchody** patří starobní (včetně tzv. předčasného starobního důchodu), plně invalidní a částečně invalidní. Pozůstalostní důchody, jako jsou vdovské, vdovecké a sirotčí, se řadí mezi **důchody odvozené**. Rozdíl mezi těmito dvěma skupinami důchodů je dán tím, že důchody přímé se vyměřují v závislosti na době pojištění a výši výdělku, zatímco důchody odvozené se stanoví z přímého důchodu, který pobíral nebo na který měl zemřelý nárok. Základní důchodová soustava je povinná a jednotná pro všechny fyzické osoby výdělečně činné na území České republiky, a tudíž v tomto systému nejsou žádné skupiny osob diskriminovány či zvýhodňovány na úkor ostatních. Požadavek povinné účasti je základním prvkem principu občanské solidarity, a také jednou z forem, jak zabránit vzniku chudoby⁴⁸.

Placením pojistného na důchodové pojištění jsou zatíženi všichni ekonomicky aktivní občané a zaměstnavatelé. Okruh všech pojištěných osob je vyjmenován v § 5 a § 6 ZoDP. Hlavní skupinou účastníků jsou zaměstnanci a osoby samostatně výdělečně činné. Existuje dvojí účast na důchodovém pojištění, a to účast povinná a dobrovolná, přičemž je umožněn souběh těchto účastí⁴⁹.

Výše všech důchodů vždy závisí na celkové době pojištění a na výši vyměřovacího základu pro odvod pojistného na důchodové pojištění. Pokud OSVČ odvádí v průběhu své podnikatelské činnosti pojistné na důchodové pojištění v minimální výši, bude částka jejího starobního důchodu, navzdory vysokým příjmům z této činnosti, velmi nízká. Obdobná situace nastává i u zaměstnanců, kterým zaměstnavatel vyplácí mzdu v minimální výši a zbytek se dorovnáva tzv. „na ruku“. Tímto se zaměstnavatelé vyhýbají odvodům pojistného a zaměstnancům se tak snižuje výše potenciálního důchodu⁵⁰.

⁴⁸ Krebs a kolektiv (2015).

⁴⁹ Kahoun a kolektiv (2009).

⁵⁰ www.cssz.cz (2015).

3.6.1 Důchodový věk v souvislosti se starobními důchody

Dosáhnutí důchodového věku je jednou z podmínek vzniku nároku na starobní důchod. Věk pro odchod do důchodu je rozdílný u mužů a u žen. Podle § 32 ZoDP je důchodový věk u mužů 60 let a u žen je stanoven interval od 53 do 57 let s tím, že dochází k jeho odstupňování podle počtu vychovaných dětí. Tyto hranice se však týkají pouze osob, které daného věku dosáhly do 31. 12. 1995 a jde-li o pojištěnce narozené před rokem 1936. Od této doby se věková hranice pro odchod do důchodu neustále zvyšuje, u mužů o dva a u žen až o čtyři kalendářní měsíce za každý započatý rok po 31. 12. 1995, do dosažení výše uvedených hranic. Veškeré podmínky pro určení důchodového věku obsahuje odst. 1 - 4 § 32 ZoDP.

Věk, do kterého je člověk schopen pracovat, je velmi individuální a záleží pouze na občanu, kdy ukončí svou výdělečnou činnost a rozhodne se odejít do důchodu. Od roku 1998 existuje také možnost předčasného odchodu do starobního důchodu, a to jako řešení sociální situace občanů, kteří v krátké době před dosažením důchodového věku ztratili zaměstnání a získání nového zaměstnání je pro ně nemožné. Od 1. 1. 2010 předčasný odchod do starobního důchodu upravuje ustanovení § 31 ZoDP. Podmínky nároku na předčasný starobní důchod obsahuje § 29 ZoDP.

Ke sjednocení důchodového věku mužů a žen má dojít až v roce 2041, bez ohledu na to, zda ženy vychovávaly děti či nikoli. Muži a ženy narození v roce 1977 tak odejdou do důchodu ve stejném věku, v tomto případě v jednotných 67 letech⁵¹. Lidem mladších ročníků, bez ohledu na pohlaví, se však bude i nadále věk pro odchod do důchodu zvyšovat a horní limit není zatím stanoven, např. lidé narození v roce 2015 pravděpodobně půjdou do důchodu až v 73 letech⁵².

3.6.2 Způsob výpočtu důchodů

Výše důchodů je dvousložková. Základní výměra důchodu, první složka, je zákonem stanovená **pevná částka**, která je pro všechny druhy důchodů stejná. V prvním roce účinnosti zákona o důchodovém pojištění, v roce 1996, činila výše základní výměry 680 Kč. Od této doby je tato výměra neustále zvyšována, a to prostřednictvím nařízení vlády o zvyšování důchodů. Základní výměra není závislá na době pojištění, a v případě souběhu nároků na více druhů důchodů náleží pouze jednou. U všech přiznaných důchodů v roce 2015 činí základní výměra 2 400 Kč.

Druhou složkou důchodů je **procentní výměra**, která se stanoví procentní sazbou z výpočtového základu oprávněné osoby u přímých důchodů. U pozůstalostních důchodů je

⁵¹ Krebs a kolektiv (2015, s. 249).

⁵² Krebs a kolektiv (2015).

výše procentní výměry stanovena procentní sazbou z procentní výměry důchodu zemřelého. Výše procentní výměry závisí na konkrétním průběhu pojištění, tedy na době, po které trvalo pojištění a na výši příjmu dosaženého v rozhodném období před přiznáním důchodu. Při souběhu více důchodů náleží procentní výměra v plné výši jen u jednoho důchodu a u ostatních se stanoveným způsobem krátí. Výše důchodů se stanovuje měsíčně a zaokrouhluje se vždy na koruny nahoru⁵³.

3.6.3 Orgány důchodového pojištění

Důchodového pojištění je prováděno orgány důchodového pojištění, mezi které lze zařadit Ministerstvo práce a sociálních věcí (dále jen „MPSV“), Českou správu sociálního zabezpečení (dále jen „ČSSZ“), okresní správy sociálního zabezpečení (dále jen „OSSZ“), Ministerstvo vnitra, Ministerstvo obrany, Ministerstvo spravedlnosti a Ministerstvo financí. MPSV, ČSSZ a OSSZ zajišťují provádění důchodového pojištění pro všechny pojištěnce, kromě osob ve služebním poměru, tím jsou pověřena příslušná ministerstva⁵⁴.

3.6.4 Poplatníci pojistného

Poplatníci pojistného na důchodové pojištění jsou

- a) OSVČ, které jsou povinny platit pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti,
- b) zaměstnanci, pokud mají účast na nemocenském pojištění podle zákona č.187/2006 Sb., v platném znění,
- c) zaměstnavatelé – právnické nebo fyzické osoby, které zaměstnávají alespoň jednoho zaměstnance,
- d) osoby dobrovolně účastné důchodového pojištění⁵⁵.

3.7 Sazby pojistného na sociální zabezpečení

U **zaměstnavatelů** činí sazba pojistného na sociální zabezpečení z vyměřovacího základu 25 %, z toho 2,3 % na nemocenské pojištění, 21,5 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti.

U **zaměstnanců** to je 6,5 % z vyměřovacího základu, jde-li o zaměstnance, který není v rozhodném období účasten důchodového spoření. Jde-li o zaměstnance, který je v rozhodném

⁵³ Kahoun a kolektiv (2009).

⁵⁴ Kahoun a kolektiv (2009).

⁵⁵ www.cssz.cz (2015).

období účasten důchodového spoření, sazba pojistného činí 3,5 % z vyměřovacího základu. U zahraničního zaměstnance sazba pojistného je ve výši 2,3 % z vyměřovacího základu.

U OSVČ 29,2 % z vyměřovacího základu, z toho 28 % na důchodové pojištění, 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti, jde-li o OSVČ, která není po celé rozhodné období účastna důchodového spoření. 26,2 % z vyměřovacího základu, z toho 25 % na důchodové pojištění a 1,2 % na státní politiku zaměstnanosti v případě OSVČ, která je aspoň po část rozhodného období účastna důchodového spoření. 2,3 % v případě dobrovolné účasti na nemocenském pojištění⁵⁶.

3.8 Sociální pojištění osob samostatně výdělečně činných

Při zahájení, znovuzahájení nebo zahájení spolupráce při této činnosti je OSVČ povinná podat oznámení o zahájení činnosti, a to na tiskopise, který je k dispozici na OSSZ. Oznámení je nutno podat do 8. dne měsíce po měsíci, v němž byla podnikatelská činnost zahájena. Za nepodání tohoto oznámení či za jeho opožděné podání může být uložen pokuta až do výše 20 000 korun českých.

OSVČ v České republice jsou povinny odvádět pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na nemocenské pojištění v české měně na bankovní účet příslušné okresní správy sociálního zabezpečení (místní příslušnost okresní správy sociálního zabezpečení se řídí místem trvalého pobytu OSVČ). Účast na nemocenském pojištění je pro OSVČ dobrovolná.

OSVČ jsou povinny platit

- a) buď pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti,
- b) nebo zálohy na pojistné na důchodové pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti, které se vždy za kalendářní rok vyúčtují, a je-li jejich úhrn
 - vyšší než pojistné, jedná se o přeplatek na pojistném,
 - nižší než pojistné, jedná se o doplatek pojistného, který je splatný do osmi dnů po dni, ve kterém byl nebo měl být podán přehled o příjmech a výdajích za daný kalendářní rok⁵⁷.

Splatnost pojistného na sociální pojištění je v termínu od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. Za den platby pojistného se považuje den, kdy dojde k připsání

⁵⁶ § 7 zákona č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ www.cssz.cz (2015).

pojistného na bankovní účet příslušné správy sociálního zabezpečení. Je proto nutné včasné podání příkazu k úhradě nebo poštovní poukázky, aby nedošlo k pozdnímu připsání platby. Pokud by platba pojistného na nemocenské pojištění za kalendářní měsíc byla připsána na účet po 20. dni následujícího kalendářního měsíce, zanikla by účast OSVČ na nemocenském pojištění. K tomuto zániku by došlo k prvnímu dni kalendářního měsíce, za který nebylo pojistné ve stanovené lhůtě zaplacen. Pokud by platba pojistného na důchodové pojištění byla zaplacená po 20. dni následujícího kalendářního měsíce, bylo by počítáno penále ve výši 0,05 % dlužné částky pojistného za každý den prodlení.⁵⁸

Každá OSVČ, která alespoň po určitou část roku vykonává podnikatelskou činnost, má povinnost podat příslušné správě sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovně na předepsaném tiskopise **Přehled o příjmech a výdajích OSVČ za daný kalendářní rok** (dále jen Přehled o příjmech a výdajích). Přehled o příjmech a výdajích za rok 2015 musí OSVČ podat nejpozději do jednoho měsíce ode dne, ve kterém má OSVČ povinnost podat daňové přiznání za tento kalendářní rok, tj. nejpozději do 2. května 2016. Pokud si OSVČ nechá vypracovat daňové přiznání daňovým poradcem a tuto skutečnost doloží nejpozději do 30. dubna 2016, posouvá se tímto termín pro podání Přehledu o příjmech a výdajích na 1. srpna 2016. V případě, že OSVČ nemá povinnost podat daňové přiznání, Přehled o příjmech a výdajích musí podat nejpozději do 1. srpna 2016. Existuje více způsobů podání Přehledu o příjmech a výdajích. První možností je vyzvednutí tohoto tiskopisu na každém pracovišti správy sociálního zabezpečení a vyplněný jej odevzdat na příslušnou OSSZ. Další možností je vyplnění interaktivního formuláře pomocí počítače a poslání na OSSZ, nebo využití datové schránky (pouze v případě, že je OSVČ vlastníkem elektronického podpisu a držitelem datové schránky). Dojde-li k tomu, že vyměřovací základ pro pojistné na důchodové pojištění je vyšší, než který je uveden v Přehledu o příjmech a výdajích, je OSVČ povinna, nejpozději do osmi dnů po tomto zjištění, podat opravný Přehled o příjmech a výdajích. Do Přehledu o příjmech a výdajích OSVČ uvádí zaplacené zálohy na pojistném, vyměřovací základ a výši záloh na pojistné pro další měsíce vypočtené z tohoto vyměřovacího základu. Přehled o příjmech a výdajích musí podat OSVČ, která v daném kalendářním roce vykonává samostatnou výdělečnou činnost nebo spolupracuje při této činnosti, OSVČ, která je zároveň zaměstnancem, pobírá důchod, je studentem nebo její podnikatelská činnost je ztrátová⁵⁹.

⁵⁸ www.cssz.cz (2015).

⁵⁹ www.cssz.cz (2015).

3.8.1 Vyměřovací základ

Vyměřovací základ (dále jen „VZ“) je částka, ze které se vypočítává pojistné. VZ pro výpočet pojistného na sociální pojištění si může OSVČ sama stanovit, nesmí být však nižší než 50 % z částky, o kterou příjmy ze samostatné výdělečné činnosti přesahují v rozhodném období výdaje na dosažení, udržení a zajištění příjmů.

Minimální roční VZ pro rok 2015 je stanoven ve výši 79 836 Kč, měsíčně 6 653 Kč (25 % průměrné mzdy v národním hospodářství). Výše pojistného na sociální pojištění je stanovena procentní sazbou z VZ, která činí 29,2 %, tedy 1 943 Kč měsíčně.

Podnikatelská činnost OSVČ může být považována za hlavní nebo vedlejší. Odvod pojistného se v obou případech liší. Minimální měsíční vyměřovací základ **u hlavní výdělečné činnosti** je ve výši 25 % průměrné mzdy stanovené vyhláškou MPSV, která v roce 2015 činí 26 611 Kč, minimální vyměřovací základ činí 6 653 Kč. Minimální měsíční záloha je 1 943 Kč. Minimální roční vyměřovací základ se stanoví jako součin minimálního měsíčního vyměřovacího základu a počtem měsíců, po které trval výkon samostatné výdělečné činnosti.

V prvním roce podnikání je pro OSVČ povinností odvádět alespoň minimální zálohy na sociální pojištění, vyšší zálohy je však možno také odvádět. Vývoj minimálních měsíčních záloh na sociální pojištění a minimálních měsíčních vyměřovacích základů u hlavní samostatné výdělečné činnosti je shrnut v následující Tab. 3.1⁶⁰.

Rok	Minimální měsíční vyměřovací základ	Minimální měsíční záloha
2010	5 928 Kč	1 731 Kč
2011	6 185 Kč	1 807 Kč
2012	6 285 Kč	1 836 Kč
2013	6 471Kč	1 890 Kč
2014	6 486 Kč	1 894 Kč
2015	6 653 Kč	1 943 Kč
2016	6 752 Kč	1 972 Kč

Tab. 3.1: Minimální měsíční vyměřovací základ a minimální měsíční záloha na pojistné na sociální pojištění u hlavní samostatné výdělečné činnosti v letech 2010 – 2016.

⁶⁰ Vlastní zpracování dle Ženíšková (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015).

U **vedlejší činnosti** se jedná o 10 % z průměrné mzdy, minimální měsíční vyměřovací základ je ve výši 2 661 Kč a minimální měsíční záloha, která představuje 29,2 % z vyměřovacího základu, činí 778 Kč. OSVČ nemusí odvádět žádné měsíční zálohy na sociální pojištění, pokud její zisk z vedlejší výdělečné činnosti nepřesáhne rozhodnou částku, která za rok 2015 činí 63 865 Kč. V tomto případě je plátcem pojistného stát. Rozhodná částka představuje 2,4násobek částky, která se stanoví jako součin všeobecného vyměřovacího základu za kalendářní rok, který o dva roky předchází kalendářnímu roku, za který se posuzuje účast na důchodovém pojištění, a přepočítacího koeficientu pro úpravu tohoto všeobecného vyměřovacího základu⁶¹. Vývoj roční a měsíční rozhodné částky v letech 2010 – 2016 je zachycen v Tab. 3.2⁶².

Rok	Roční rozhodná částka	Měsíční rozhodná částka
2010	56 901 Kč	4 742 Kč
2011	59 374 Kč	4 948 Kč
2012	60 329 Kč	5 028 Kč
2013	62 121 Kč	5 177 Kč
2014	62 261 Kč	5 189 Kč
2015	63 865 Kč	5 323 Kč
2016	64 813 Kč	5 402 Kč

Tab. 3.2: Roční a měsíční rozhodná částka v letech 2010 – 2016.

V případě **vedlejší samostatné činnosti** je OSVČ v prvním roce podnikání osvobozena od odvádění záloh na sociální pojištění. OSVČ se považuje za OSVČ vykonávající vedlejší samostatnou činnost v tom kalendářním měsíci, v němž je alespoň po část měsíce OSVČ vedlejší. V dalších letech OSVČ odvádí zálohy v takové výši, které jí vyšly v posledním Přehledu o příjmech a výdajích. Tyto zálohy však nesmí být nižší než **minimální měsíční zálohy** stanovené pro vedlejší samostatnou činnost. V případě, že zisk dané OSVČ nedosáhl rozhodné částky, nemusí se OSVČ účastnit důchodového pojištění, a tudíž nemusí odvádět žádné měsíční zálohy.

⁶¹ www.cssz.cz (2015).

⁶² Vlastní zpracování dle Ženíšková (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015).

Vývoj minimálního měsíčního vyměřovacího základu a minimálních měsíčních záloh u vedlejší výdělečné činnosti je shrnut v Tab. 3.3⁶³.

Rok	Minimální měsíční vyměřovací základ	Minimální měsíční záloha
2010	2 371 Kč	693 Kč
2011	2 474 Kč	723 Kč
2012	2 514 Kč	735 Kč
2013	2 589 Kč	756 Kč
2014	2 595 Kč	758 Kč
2015	2 662 Kč	778 Kč
2016	2 701 Kč	789 Kč

Tab. 3.3: Minimální vyměřovací základ a minimální měsíční záloha na pojistné na sociální pojištění u vedlejší samostatné výdělečné činnosti v letech 2010 – 2016

Maximální vyměřovací základ představuje 48násobek průměrné mzdy. Průměrná mzda pro rok 2015 je stanovena ve výši 26 611 Kč. Vývoj maximálního ročního vyměřovacího základu, maximálního ročního sociálního pojištění a maximální výše měsíčních záloh je zobrazen v Tab. 3.4⁶⁴.

Rok	Maximální roční vyměřovací základ	Maximální roční sociální pojištění	Maximální měsíční výše záloh
2010	1 801 448 Kč	526 023 Kč	43 836 Kč
2011	1 837 391 Kč	536 519 Kč	44 710 Kč
2012	1 206 576 Kč	352 321 Kč	29 361 Kč
2013	1 242 432 Kč	362 791 Kč	30 233 Kč
2014	1 245 216 Kč	363 604 Kč	30 301 Kč
2015	1 277 328 Kč	372 980 Kč	31 082 Kč
2016	1 296 288 Kč	378 517 Kč	31 544 Kč

Tab. 3.4: Maximální roční vyměřovací základ, maximální roční pojistné a maximální měsíční výše záloh na pojistné na sociální pojištění v letech 2010 – 2016.

⁶³ Vlastní zpracování dle Ženíšková (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015).

⁶⁴ Vlastní zpracování dle Ženíšková (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015).

V případě, že vyměřovací základ OSVČ dosahuje nižší výše než minimální VZ platný pro daný rok, OSVČ hradí sociální pojištění ve výši minimálních měsíčních záloh. Je-li VZ vyšší než maximální VZ stanovený pro daný rok, měsíční zálohy jsou počítány ze základu maximálního.

Splatnost pojistného na sociální pojištění je v termínu od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. Za den platby pojistného se považuje den, kdy dojde k připsání pojistného na bankovní účet příslušné správy sociálního zabezpečení⁶⁵.

3.9 Nemocenské pojištění u osob samostatně výdělečně činných

U OSVČ, které se dobrovolně účastní nemocenského pojištění, činí pojistné na nemocenské pojištění **2,3 % z VZ**. OSVČ odvádí měsíčně přímo pojistné, nikoliv zálohy na pojistné. Minimální VZ činí 5000 Kč měsíčně, minimální měsíční pojistné je pak 115 Kč, pro rok 2015 i 2016. Nemocenské pojištění vzniká na základě přihlášky k nemocenskému pojištění. Pojistné se platí vždy za celý kalendářní měsíc, tedy i v případě, že by účast na nemocenském pojištění vznikla v průběhu měsíce. Splatnost pojistného na nemocenské pojištění je od 1. do 20. dne následujícího kalendářního měsíce. Za den platby se považuje den, kdy dojde k připsání pojistného na zvláštní bankovní účet příslušné správy sociálního zabezpečení. Pojistné na nemocenské pojištění se platí odděleně od ostatních složek sociálního pojištění. V případě, že je pojistné zapláceno v pozdějším termínu nebo v nesprávné výši, dojde k zániku účasti na nemocenském pojištění a OSVČ se k tomuto pojištění musí znovu přihlásit. OSVČ je z dávek nemocenského pojištění poskytováno pouze nemocenské a peněžitá pomoc v mateřství⁶⁶.

3.10 Sociální pojištění zaměstnance

Pojem zaměstnanec je na odlišné bázi definován jak pro veřejné zdravotní pojištění, tak i pro sociální zabezpečení. Za zaměstnance se z hlediska sociálního zabezpečení považují ..., osoby, které jsou činné v takovém pracovněprávním či jiném vztahu, který zakládá účast na nemocenském pojištění zaměstnanců⁶⁷. Jedná se zejména o pracovní nebo služební poměr, dohodu o pracovní činnosti, odměnu za práci společníka společnosti s ručením omezeným, komanditisty komanditní společnosti, člena družstva, funkční požitky poslanců, senátorů, uvolněných členů zastupitelstev a mnohé další. Dohoda o provedení práce není považována

⁶⁵ www.cscz.cz (2015).

⁶⁶ www.cssz.cz (2015).

⁶⁷ Vančurová, Klazar (2008, s. 7).

z hlediska sociálního zabezpečení za zaměstnání, i když se jedná o pracovněprávní vztah dle pracovního práva. Účast na nemocenském pojištění rovněž nezakládá příležitostné zaměstnání, které definuje zákon č. 54/1956 Sb., o nemocenském pojištění zaměstnanců (novelizace v podobě zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění).

Každý zaměstnanec je povinen účastnit se všech tří složek sociálního pojištění, sám však odvádí pouze pojistné na důchodové pojištění. Pojistné na nemocenské pojištění a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti za něj odvádí zaměstnavatel, který také na vlastní náklady nese část tohoto pojistného. Zaměstnavatelé odvádí pojistné v den výplaty mezd. Pokud je takovýchto dnů více, tak v poslední den výplaty za uplynulý měsíc. Jestliže takový den není určen, pojistné se odvádí do osmého dne následujícího kalendářního měsíce.

Výše pojistného je určeno jako dané procento z vyměřovacího základu. **Vyměřovací základ** v případě zaměstnance představuje součet příjmů ze zaměstnání, které jsou předmětem daně z příjmů a nejsou od této daně osvobozeny. Vyňaty z předmětu daně z příjmů zaměstnance jsou například náhrady cestovních výdajů do výše zákonných limitů; částky, které uhradí zaměstnavatel zaměstnanci jako náhradu za výdaj, který zaměstnanec uhradil namísto zaměstnavatele jeho jménem; hodnota pracovních pomůcek, pracovního oblečení, ochranných pomůcek a nápojů poskytnutých zaměstnanci pro výkon práce nebo nepeněžitě plnění v souvislosti se vzděláváním zaměstnance. Výčet všech osvobozených příjmů a příjmů, které nejsou předmětem daně z příjmů, obsahuje § 6 ZDP.

Sazba pojistného na sociální pojištění činí 6,5 % z hrubé mzdy zaměstnance. Výpočet pojistného je pověřen zaměstnavatel, který část pojistného srazí zaměstnanci z jeho mzdy a zbytek zahrne do svých nákladů. Vyměřovacím základem zaměstnavatele, ze kterého odvádí pojistné na sociální pojištění, je součet vyměřovacích základů jeho zaměstnanců.

Obdobně jako u OSVČ platí i pro zaměstnance **horní hranice VZ**, ta činí **pro rok 2015 1 277 328 Kč**. V případě, že úhrn VZ v daném kalendářním roce přesáhne maximální VZ, a je-li zaměstnanec zaměstnán pouze u jednoho zaměstnavatele, neodvádí se pojistné na sociální pojištění z částky, o kterou byl maximální VZ překročen. Pokud byl zaměstnanec v daném kalendářním roce zaměstnán u více než jednoho zaměstnavatele a zároveň výše jeho VZ přesahuje maximální VZ, vzniká zaměstnanci v tomhle případě přeplatek na pojistném. Tento přeplatek odpovídá rozdílu mezi maximálním VZ a VZ zaměstnance. Maximální VZ je v České republice stanoven od roku 2008 a je vždy stanoven na kalendářní rok. Maximální VZ je odvozen od průměrné mzdy, kterou každoročně vyhláší svým nařízením vláda, a proto se rok od roku mění. Vychází se přitom vždy z údaje o dva roky zpět z tzv. všeobecného vyměřovacího

základu, který se poté pomocí přepočítacího koeficientu růstu průměrné mzdy upraví na aktuální průměrnou mzdu.

U pojistného na sociální zabezpečení, do kterého lze zařadit i sociální pojištění, **minimální VZ neexistuje**. Vyměřovacím základem u pojistného na sociální zabezpečení je vždy skutečně dosažený příjem⁶⁸.

Vývoj maximálního ročního vyměřovacího základu, maximálního ročního pojistného na sociální pojištění a maximální výše měsíčního pojistného je zachycen v Tab. 3.6⁶⁹.

Rok	Maximální roční vyměřovací základ	Maximální roční pojistné na sociální pojištění	Maximální měsíční výše pojistného
2010	1 801 448 Kč	117 095 Kč	9 758 Kč
2011	1 837 391 Kč	119 431 Kč	9 953 Kč
2012	1 206 576 Kč	78 428 Kč	6 536 Kč
2013	1 242 432 Kč	80 759 Kč	6 730 Kč
2014	1 245 216 Kč	80 940 Kč	6 745 Kč
2015	1 277 328 Kč	83 027 Kč	6 919 Kč
2016	1 296 288 Kč	84 259 Kč	7 022 Kč

Tab. 3.5: Maximální roční vyměřovací základ, maximální roční pojistné a maximální měsíční výše pojistného na sociální pojištění u zaměstnance v letech 2010 – 2016.

3.10.1 Nemocenské pojištění u zaměstnanců

Cílem nemocenského pojištění je finanční zabezpečení občanů v okamžiku, kdy kvůli nemoci nebo mateřství ztratí dočasně výdělek. Povinná účast na nemocenském pojištění vzniká pro zaměstnance ze zákona a vzniká dnem zahájení pracovněprávního poměru. Z hlediska nemocenského pojištění se nerozlišuje, zda je zaměstnanec občanem České republiky či nikoli. Důležitější je, že nemocenského pojištění se mohou účastnit jen ti zaměstnanci, kteří pracují v České republice pro zaměstnavatele se sídlem na území České republiky. Zaměstnanci, kteří jsou činní pro zaměstnavatele, kteří nemají sídlo na území ČR, jsou zde pojištěni jen v případě, že zaměstnavatel má sídlo na území členského státu Evropské unie nebo na území státu, s nímž ČR uzavřela mezinárodní smlouvu o sociálním zabezpečení.

⁶⁸ Vančurová, Klazar (2008).

⁶⁹ Vlastní zpracování dle Ženíšková (2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015).

Pojistné na nemocenské pojištění zasílají zaměstnavatelé v měsíčních intervalech, vždy od 1. do 20. dne následující kalendářního měsíce, na bankovní účet příslušné správy sociálního zabezpečení. Vybrané pojistné je příjmem státního rozpočtu. V rámci nemocenského pojištění mohou být vyplaceny dávky, mezi které patří nemocenské, ošetrovné, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

V prvních dvou týdnech dočasné pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény vyplácí zaměstnavatel zaměstnanci od 4. dne náhradu mzdy. Teprve od 15. kalendářního dne náleží zaměstnanci **nemocenská**. Tuto dávku nemocenského pojištění vyplácí okresní správa sociálního zabezpečení. Podpůrčí doba u nemocenského končí dnem, jímž končí dočasná pracovní neschopnost či nařízená karanténa, nejdéle však trvá 380 kalendářních dnů ode dne vzniku pracovní neschopnosti nebo nařízené karantény. První tři dny pracovní neschopnosti nevyplácí zaměstnavatel zaměstnanci žádnou finanční podporu.

Výše nemocenského za kalendářní den činí 60 % z redukovaného denního vyměřovacího základu. Vyměřovací základ zahrnuje hrubé příjmy za předcházejících 12 kalendářních měsíců, po které zaměstnanec odváděl pojistné na nemocenské pojištění. V roce 2015 existují tři redukční hranice pro úpravu denního vyměřovacího základu. První redukční hranice je stanovena na úrovni 888 Kč, druhá činí 1 331 Kč a třetí redukční hranice je ve výši 2 662 Kč.

V případě, že si zaměstnanec sám přivodil dočasnou pracovní neschopnost, výše nemocenského za kalendářní den je ve výši 50 % z denního vyměřovacího základu. Za způsobení pracovní neschopnosti zaměstnancem se považuje zaviněná účast ve rvačce, jako bezprostřední následek své opilosti nebo zneužití omamných prostředků nebo psychotropních látek, při spáchání úmyslného trestného činu nebo úmyslně zaviněného přestupku.

Nemocenské může být zaměstnanci zkráceno nebo odňato za porušení režimu dočasné pracovní neschopnosti podle § 126 zákona o nemocenském pojištění.

Nárok na **ošetrovné** má zaměstnanec, který nemůže vykonávat svou práci z důvodu ošetřování dítěte mladšího 10 let, pokud toto dítě onemocnělo nebo utrpělo úraz; ošetřování jiného člena domácnosti, jehož zdravotní stav nezbytně vyžaduje péči jiné osoby; nebo ošetřování ženy, která je po porodu odkázána na pomoc jiné osoby. Uznává se i péče o dítě mladší 10 let, které dočasně nemůže navštěvovat školské či zvláštní dětské zařízení z důvodu nepředvídané události nebo v případě, že dítě toto zařízení nemůže navštěvovat pro nařízenou karanténu. Podmínkou nutnou pro uznání ošetrovného je společně hospodařící domácnost s ošetřovanou osobou, toto neplatí v případě ošetřování nebo péče o dítě rodičem. Na ošetrovné nemají nárok OSVČ, neboť ošetrovné můžou čerpat pouze zaměstnanci.

Podpůrčí doba u ošetrovného počíná prvním kalendářním dnem potřeby ošetřování a trvá nejdéle 9 kalendářních dnů. Podpůrčí doba trvá až 16 kalendářních dnů, jde-li o osamělého zaměstnance, který má v trvalé péči alespoň jedno dítě ve věku do 16 let, které prozatím neukončilo povinnou školní docházku. Ošetrovné je propláceno i přes víkend.

Výše ošetrovného za každý kalendářní den činí 60 % redukováného denního vyměřovacího základu. Denní vyměřovací základ se pro účely ošetrovného redukuje stejným způsobem, jako při výpočtu výše nemocenského.

V souvislosti s těhotenstvím, mateřstvím a péčí o novorozené dítě náleží z nemocenského pojištění **peněžitá pomoc v mateřství**, která nahrazuje příjem pojištěnce. Pojištěncem se rozumí fyzická osoba (muž či žena), která se účastní nemocenského pojištění. Na peněžitou pomoc v mateřství má nárok jak zaměstnanec, tak i OSVČ. Peněžitou pomoc v mateřství upravuje § 34 až § 38 zákona o nemocenském pojištění. Podle § 32 odst. 1 zákona o nemocenském pojištění tuto dávku může nárokovat žena, která porodila dítě; pojištěnec, který převzal dítě do náhradní péče; pojištěnec, který pečuje o dítě, jehož matka zemřela nebo se jeho matka nemůže nebo nesmí o dítě starat z důvodu dlouhodobé nemoci; pojištěnec, který s matkou dítěte uzavřel písemnou dohodu o převzetí dítěte do vlastní péče. Podmínkou nároku na tuto dávku je účast na nemocenském pojištění dle § 32 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění, která trvá alespoň po dobu 270 kalendářních dnů během posledních dvou let před nástupem na peněžitou pomoc v mateřství. Peněžitá pomoc v mateřství se poskytuje ženě, která porodila dítě, po dobu 28 týdnů, a to od počátku 8. až 6. týdne před očekávaným termínem porodu. Poskytování této dávky ženě, které porodila dítě, však nesmí být kratší než 14 týdnů a nemůže skončit dříve než 6 týdnů ode dne porodu. Ženě, které porodila dvě nebo více dětí, se tato dávka poskytuje nejdéle po dobu 37 týdnů. Pokud dítě zemře před koncem podpůrčí doby, končí tato doba od uplynutí 2 týdnů od dne úmrtí dítěte.

OSVČ se peněžitá pomoc v mateřství vyplácí, pokud je účastna nemocenského pojištění podle § 32 odst. 2 zákona o nemocenském pojištění, dále pokud se účastní nemocenského pojištění OSVČ alespoň po dobu 180 dnů za období jednoho roku přede dnem počátku podpůrčí doby stanovené podle § 34 odst. 1 zákona o nemocenském pojištění a nevykonává samostatně výdělečnou činnost po dobu pobírání peněžitě pomoci v mateřství.

Výše peněžitě pomoci v mateřství činí 70 % redukováného denního vyměřovacího základu za kalendářní den.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství je upraven v § 42 až § 44 zákona o nemocenském pojištění. Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytuje těhotné a kojící zaměstnankyni, kterou zaměstnavatel dočasně převede na jinou práci, protože

práce, kterou dosud vykonávala je zakázána těhotným a kojícím ženám podle zvláštního právního předpisu⁷⁰. Zaměstnankyně má poté většinou nižší výdělek, a proto jí zaměstnavatel doplácí tento vyrovnávací příspěvek. Zaměstnavatel může zaměstnankyni převést na jinou pracovní pozici i z důvodu rozhodnutí ošetřujícího lékaře kvůli ohrožení zdraví ženy a jejího dítěte. Dávka se poskytuje za kalendářní dny, v nichž trvá převedení zaměstnankyně na jinou práci. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se stanoví jako...,rozdíl redukovaného denního vyměřovacího základu zjištěného ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci a průměru jejich započitatelných příjmů připadajících na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení“⁷¹.

3.11 Zdravotní pojištění

Zdravotní politika je nástrojem, který je považován za vyjádření zájmu ze strany státu o zdravotní stav obyvatelstva a prolíná se určitým způsobem s politikou hospodářskou. Základním prvkem zdravotní politiky je právo na zdraví, které je v našem právním řádu zakotveno v Listině základních práv a svobod jako součást ústavního pořádku. Včetně státu se na zdravotní politice podílejí další státní a nestátní subjekty, především zdravotní pojišťovny, zdravotnická zařízení, kraje, obce, nadace, zájmové skupiny, zaměstnavatelé a podnikatelé.

Úroveň zdravotnických služeb je určitým měřítkem celkové hospodářské a kulturní vyspělosti státu. Čím vyšší je ekonomická a kulturní úroveň státu, tím je poskytovaná zdravotní péče komplexnější, a tudíž nedochází k tak výrazným nepoměrům mezi socioekonomickými skupinami. **Historický vývoj** veřejného zdravotního pojištění lze nalézt již ve středověku, a to v tzv. cechovních zajišťovacích spolcích. V 19. století, v období průmyslové revoluce, se vytváří velká skupina námezdně pracujících, která však nemá dostatek finančních prostředků na krytí případných sociálních a zdravotních událostí, a proto už zde vznikají snahy o vytvoření sociálního pojištění. Nejdříve bylo zavedeno povinné zdravotní pojištění pro horníky v Prusku. Následně začaly vznikat různé nemocenské pojišťovny, v Německu v roce 1883 byl schválen zákon o povinném zdravotním pojištění, o tři roky později byl i v našich zemích (tehdy v Rakousku-Uhersku) přijat zákon o sociálním a zdravotním pojištění zaměstnanců, a poté i živnostníků. Před vypuknutím první světové války bylo zavedeno nemocenské pojištění v sedmi státech Evropy, v některých evropských státech však zdravotní pojištění nebylo

⁷⁰ § 37 odst. 1 písm. b) a § 153 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce; § 100 zákona č. 234/2014 Sb., zákon o státní službě a Vyhláška č. 288/2003 Sb., kterou se stanoví práce a pracovní podmínky, které jsou zakázány těhotným ženám, kojícím ženám, matkám do konce devátého měsíce po porodu a mladistvým, a podmínky, za nichž mohou mladiství výjimečně tyto práce konat z důvodu přípravy na povolání.

⁷¹ www.cssz.cz (2015).

uzákoněno (bylo dobrovolné). Od druhé poloviny dvacátého století existují v Evropě dvě skupiny pojišťovacího systému. V jedné skupině zůstává zachován systém pojišťoven jako samosprávných institucí (Francie, Belgie), v dalších zemích se samosprávné fondy mění na národní zdravotní službu (Velká Británie, Itálie, Řecko, Španělsko, Portugalsko)⁷².

Financování zdravotní péče se uskutečňuje především **z veřejných zdrojů**, do kterých lze zahrnout veřejné zdravotní pojištění, prostředky státu, krajů a obcí. Menší podíl na financování zdravotní péče tvoří **soukromé zdroje**, mezi které patří zejména spoluúčast pacienta, dary či charita⁷³.

Zdravotní pojištění v České republice je řešeno **zákonem č. 592/1992 Sb.**, o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů; **zákonem č. 48/1997 Sb.**, o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů; **zákon č. 551/1991 Sb.**, o Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky, ve znění pozdějších předpisů; a **zákonem č. 280/1992 Sb.**, o resortních, oborových, podnikových a dalších zdravotních pojišťovnách, ve znění pozdějších předpisů. Velmi důležité jsou také **nařízení Evropské unie** pro oblast zdravotního pojištění a sociálního zabezpečení a **mezinárodní předpisy**.

Ze zákona musí být zdravotně pojištěna každá osoba, která má na území České republiky trvalý pobyt nebo je zaměstnána u zaměstnavatele se sídlem na území České republiky s účastí na nemocenském pojištění, přičemž státní občanství této osoby není podstatné. Toto pojištění si občan většinou hradí sám z vlastních finančních zdrojů. V některých případech je plátcem pojistného stát, a to pokud se jedná například o nezaopatřené dítě, studenta, osobu bez zaměstnání či důchodce. Každý účastník zdravotního pojištění má nárok na bezplatnou zdravotní péči v rámci systému veřejného zdravotního pojištění, avšak některé služby a léky si pojištěnec musí hradit sám. **Účast na zdravotním pojištění vzniká** dnem narození, jde-li o osobu s trvalým pobytem na území České republiky, dále získáním trvalého pobytu na tomto území nebo dnem, kdy se osoba bez trvalého pobytu na území České republiky stala zaměstnancem. Nově narozené dítě se stává dnem svého narození pojištěncem zdravotní pojišťovny, u které je v okamžiku porodu pojištěna matka. Zdravotní pojištění **zaniká** dnem úmrtí pojištěnce nebo jeho prohlášením za mrtvého, ukončením trvalého pobytu na území České republiky, popř. dnem, kdy osoba bez trvalého pobytu na tomto území přestala být zaměstnancem⁷⁴.

⁷² Kahoun a kolektiv (2009).

⁷³ Kahoun a kolektiv (2009).

⁷⁴ Kahoun a kolektiv (2009).

Plátcí pojistného jsou zaměstnanci, zaměstnavatelé, osoby samostatně výdělečně činné, osoby bez zdanitelných příjmů a stát⁷⁵.

Systém veřejného zdravotního pojištění je v České republice tvořen třemi subjekty, a to pojištěnci (příjemci zdravotních služeb), poskytovateli zdravotnických služeb a zdravotními pojišťovnami (instituce, u kterých jsou pojištěnci zdravotně pojištěni). V České republice v roce 2015 funguje sedm zdravotních pojišťoven a od roku 1993 má každý pojištěnec právo na svobodnou volbu zdravotní pojišťovny a také právo na změnu zdravotní pojišťovny jednou za dvanáct měsíců, a to vždy k prvním dni následujícího kalendářního roku. Změnu zdravotní pojišťovny dítěte může provést zákonný zástupce dítěte až po přidělení rodného čísla dítěti, nejdříve však k 1. lednu následujícího kalendářního roku.

Pojistné na veřejné zdravotní pojištění se platí na bankovní účet zdravotní pojišťovny. V oblasti zdravotního pojištění se nepoužívá pojem místní příslušnost zdravotní pojišťovny. Plátcí pojistného a pojištěnci komunikují s příslušnou zdravotní pojišťovnou prostřednictvím sítě poboček, a to osobně, elektronicky či korespondenčně. **Pojistné se zaokrouhluje na celé koruny směrem nahoru, přičemž se nezaokrouhlují dílčí výpočty** (nedochází k zaokrouhlování vyměřovacího základu), ale až výsledné pojistné za každého pojištěnce. Tento postup je odlišný od pojistného na sociální zabezpečení⁷⁶.

Kromě veřejného zdravotního pojištění existuje také **soukromé zdravotní pojištění**, které je dobrovolné, a je považováno za doplňkové pojištění veřejného zdravotního pojištění. Soukromé pojištění je určeno spíše pro občany s vyššími finančními příjmy, protože toto pojištění je oproti veřejnému zdravotnímu pojištění dražší.

Při poskytování zdravotní péče je pojištěnec povinen prokazovat se platným **průkazem pojištěnce** nebo náhradním dokladem vydaným příslušnou zdravotní pojišťovnou. Zdravotní pojišťovny poskytují oba doklady svým pojištěncům bezplatně. Po vstupu České republiky do Evropské unie má většina pojištěnců nárok na vystavení Evropského průkazu zdravotního pojištění (tzv. EHIC), který opravňuje držitele k čerpání lékařsky nezbytné zdravotní péče ve všech zemích Evropské unie, zemích Evropského hospodářského prostoru a ve Švýcarsku, a to za stejných podmínek, které jsou platné pro místní pojištěnce veřejného zdravotního pojištění. Průkaz pojištěnce obsahuje jméno, příjmení, číslo, popř. titul pojištěnce. Číslem pojištěnce je jeho rodné číslo nebo zvláštní číslo přidělené zdravotní pojišťovnou⁷⁷.

⁷⁵ Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁶ www.mzcr.cz (2015).

⁷⁷ Červinka (2015).

Sazba zdravotního pojištění v České republice činí 13,5 % z VZ za rozhodné období. Rozhodným obdobím je u zaměstnanců kalendářní měsíc a u OSVČ kalendářní rok, za který se pojistné platí. V případě zaměstnanců třetinu pojistného (4,5 %) platí zaměstnanec, zbylé dvě třetiny hradí zaměstnavatel (9 %). Z hlediska veřejného zdravotního pojištění... „je za zaměstnance považován ten, kdo má příjem ze závislé činnosti nebo funkční požitek“⁷⁸. U zaměstnanců je vyměřovacím základem hrubá mzda. Z toho vyplývá i **minimální VZ**, tj. minimální mzda platná k prvnímu dni kalendářního měsíce, která pro rok 2015 činí 9 200 Kč měsíčně (od roku 2016 měsíčně 9 900 Kč). Pokud je VZ nižší než minimální mzda, zaměstnanec je povinen doplatit zdravotní pojišťovně prostřednictvím svého zaměstnavatele pojistné ve výši 13,5 % z rozdílu obou částek. Minimální VZ se však nevztahuje na všechny zaměstnance, výčet všech těchto osob je uveden v § 3 odst. 6 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, ve znění pozdějších předpisů. **Maximální VZ** (tzv. strop na pojistném) byl pro zaměstnance zaveden od roku 2008 a činil postupně 48- a 72násobek průměrné mzdy⁷⁹ v národním hospodářství. **Od roku 2013 maximální VZ neexistuje** a od 1. ledna 2015 došlo k úplnému vynětí úpravy maximálního VZ ze zdravotního pojištění. Vyměřovací základ se zjišťuje za kalendářní měsíc. Vývoj minimální výše měsíčního pojistného je znázorněn v Tab. 3.6⁸⁰.

Rok	Minimální měsíční pojistné
2010	1 080 Kč
2011	1 080 Kč
2012	1 080 Kč
2013	1 080 Kč
2014	1 148 Kč
2015	1 242 Kč
2016	1 337 Kč

Tab. 3.7: Minimální výše měsíčního pojistného na zdravotní pojištění v letech 2010 – 2016.

⁷⁸ Vančurová, Klazar (2008, s. 36).

⁷⁹ § 3 odst. 15 zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na veřejné zdravotní pojištění, v platném znění.

⁸⁰ Vlastní zpracování dle Červinka (2015).

Splatnost pojistného je od 1. do 20 dne následujícího kalendářního měsíce. Za odvod pojistného je zodpovědný zaměstnavatel, a tudíž se zaměstnanec nemůže stát dlužníkem na pojistném. Také není umožněno, aby zaměstnanec odváděl pojistné sám za sebe. Pojistné se strhává zaměstnanci z platu či mzdy a je hrazeno za jednotlivé kalendářní měsíce. V den nástupu do zaměstnání je zaměstnanec povinen nahlásit zaměstnavateli, u které zdravotní pojišťovny je pojištěn. V případě změny zdravotní pojišťovny, během trvání pracovního poměru, musí zaměstnanec nahlásit tuto změnu zaměstnavateli do osmi dnů ode dne změny. V případě, že by tuto změnu zaměstnanec neohlásil a zaměstnavateli by bylo vyměřeno penále, zaměstnavatel je oprávněn požadovat zaplacení tohoto penále po zaměstnanci⁸¹.

Dalším z účastníků veřejného zdravotního pojištění je osoba samostatně výdělečně činná. Pro účely veřejného zdravotního pojištění se mezi příjmy OSVČ zahrnují příjmy z podnikání a jiné samostatné výdělečné činnosti. U OSVČ je VZ 50 % z rozdílu mezi příjmy a výdaji na dosažení, zajištění a udržení příjmů ze samostatné výdělečné činnosti. **Minimální roční VZ** je 12násobek poloviny průměrné mzdy v národním hospodářství. Existují skupiny OSVČ, pro které uvedený minimální VZ neplatí, pokud rozhodná skutečnost trvá po celé rozhodné období⁸². Minimální VZ neplatí pro OSVČ, která je zároveň zaměstnancem a odvádí pojistné z tohoto zaměstnání alespoň z minimálního VZ platného pro zaměstnance; za kterou je plátcem pojistného stát; která je držitelem průkazu ZTP nebo ZTP/P; která dosáhla věku potřebného pro uznání starobního důchodu, avšak nesplňuje další podmínky pro jeho přiznání; která celodenně osobně a řádně pečuje alespoň o jedno dítě do sedmi let věku nebo nejméně o dvě děti do věku 15 let⁸³.

V případě, že OSVČ plynou příjmy z **hlavní podnikatelské činnosti**, je povinna platit měsíční zálohy na zdravotní pojištění dle posledního Přehledu o příjmech a výdajích. Je-li dosažený VZ nižší než minimální VZ, je OSVČ povinna odvést pojistné z výše minimálního VZ. V případě, že je podnikatelská činnost ve ztrátě, i tak je OSVČ povinna hradit alespoň minimální měsíční zálohy na zdravotní pojištění.

⁸¹ Červinka (2015).

⁸² Krebs a kolektiv (2015).

⁸³ www.vzp.cz (2015).

Vývoj minimálních měsíčních záloh na zdravotní pojištění osob samostatně výdělečně činných je zachycen v Tab. 3.8⁸⁴.

Rok	Minimální měsíční vyměřovací základ	Minimální měsíční záloha
2010	11 855 Kč	1 601 Kč
2011	12 370 Kč	1 670 Kč
2012	12 569 Kč	1 697 Kč
2013	12 942 Kč	1 748 Kč
2014	12 971 Kč	1 752 Kč
2015	13 306 Kč	1 797 Kč
2016	13 503 Kč	1 823 Kč

Tab. 3.8.: Minimální měsíční vyměřovací základ a minimální měsíční záloha v případě hlavní výdělečné činnosti OSVČ v letech 2010 – 2016.

U **vedlejší samostatné výdělečné činnosti** se povinnost placení záloh na OSVČ nevztahuje a plná výše pojistného bude uhrazena až po skončení roku na základě Přehledu o příjmech a výdajích.

Pokud je za OSVČ plátcem zdravotního pojištění stát, zálohy se budou platit jen tehdy, pokud samostatná výdělečná činnost byla v předchozím roce zisková.

⁸⁴ Vlastní zpracování dle Červinka (2015).

Maximální roční vyměřovací základ, maximální výše ročního zdravotní pojištění a maximální výše měsíčních záloh je zachycen v Tab. 3.9⁸⁵.

Rok	Maximální roční vyměřovací základ	Maximální roční zdravotní pojištění	Maximální měsíční výše záloh
2010	1 707 048 Kč	230 452 Kč	19 205 Kč
2011	1 781 280 Kč	240 473 Kč	20 040 Kč
2012	1 809 864 Kč	244 332 Kč	20 361 Kč
2013	-	-	-
2014	-	-	-
2015	-	-	-
2016	-	-	-

Tab. 3.9.: Maximální roční vyměřovací základ, maximální výše ročního zdravotního pojištění a maximální výše záloh v letech 2010 – 2016.

Pojistné na zdravotní pojištění je nutno uhradit příslušné zdravotní pojišťovně od 1. dne kalendářního měsíce, za který se pojistné platí, do 8. dne následujícího kalendářního měsíce. Za neodvedení pojistného ve stanovené lhůtě nebo odvedení pojistného v nižší částce zdravotní pojišťovna vyměří OSVČ penále ve výši 0,05 % z dlužné částky za každý kalendářní den prodlení. OSVČ je povinna zaplatit dlužné pojistné navýšené o penále. Pojistné i penále se zaokrouhlují na celé koruny nahoru⁸⁶.

Každý pojištěnec má určitá práva a povinnosti vůči zdravotní pojišťovně a zaměstnavateli uvedené v § 11 a § 12 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, mezi které patří například plnění oznamovací povinnosti, podrobení se preventivním prohlídkám u lékaře v případech daných zákonem, nahlášení poškození či ztracení průkazu pojištěnce nebo oznámení změny osobních údajů⁸⁷.

Některé osoby jsou považovány za **osoby bez zdanitelných příjmů**. Jsou to osoby, které nemají příjmy ze zaměstnání, ani ze samostatné výdělečné činnosti, není za ně plátcem pojistného stát a tyto skutečnosti trvají po celý kalendářní měsíc. Mezi tyto osoby lze zařadit

⁸⁵ Vlastní zpracování dle Červinka (2015).

⁸⁶ Červinka (2015).

⁸⁷ Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

například ženy v domácnosti; osoby bez zaměstnání, které nejsou evidovány na úřadu práce jako nezaměstnané; studenti po ukončení studia, kteří se v daném termínu nepřihlásili na úřad práce; člen náboženského řádu bez příjmu; chovanec psychiatrické léčebny, který nepobírá žádný důchod; nebo osoba, která žije ze svých úspor nebo má příjmy z pronájmu (tzv. rentiér). Tyto osoby musí samy platit měsíčně pojistné ve výši vypočtené z VZ, kterým je minimální mzda. Pojistné je splatné od 1. dne kalendářního měsíce, za který se pojistné platí, do 8. dne následujícího kalendářního měsíce⁸⁸.

Za určitý okruh osob je **plátcem pojistného** na zdravotní pojištění **stát**. Prostřednictvím státního rozpočtu se hradí pojistné za osoby, které nejsou samy schopny odvádět plnou výši pojistného. Jedná se například o nezaopatřené děti; poživatelé důchodu; příjemci rodičovského příspěvku; ženy na mateřské nebo osoby na rodičovské dovolené; osoby pobírající peněžitou pomoc v mateřství; uchazeče o zaměstnání; osoby konající službu v ozbrojených silách (s výjimkou vojáků z povolání a osob povolaných k vojenskému cvičení); osoby ve výkonu zabezpečovací detence, vazby nebo osoby ve výkonu trestu odnětí svobody; osoby pobírající dávky pomoci v hmotné nouzi a mnohé další. Výčet všech osob, za které je plátcem pojistného stát, je obsažen v § 7 odst. 1 zákona č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů⁸⁹.

3.12 Shrnutí třetí kapitoly

V této kapitole bylo popsáno sociální a zdravotní pojištění dvou významných skupin účastníků tohoto pojištění, a to osob samostatně výdělečně činných a zaměstnanců. V další kapitole budou vysvětleny příklady aplikované na problematiku sociálního a zdravotního pojištění.

⁸⁸ Červinka (2015).

⁸⁹ Červinka (2015).

4 Komparace odvodů sociálního, zdravotního pojištění u zaměstnanců a OSVČ

Cílem této kapitoly je aplikace teoretických poznatků z předchozí kapitoly na praktickém příkladu. V kapitole bude použita komparace odvodů sociálního a zdravotního pojištění zvlášť u zaměstnance a zvlášť u OSVČ. Na tuto kapitolu budou navazovat přílohy. Příloha č. 1 bude obsahovat modelový příklad výpočtu starobního důchodu OSVČ a zaměstnance, a jejich následné porovnání. V Příloze č. 2 bude nastíněno účtování vybraných účetních případů souvisejících s danou problematikou. Redukční hranice pro výpočet náhrady mzdy zaměstnance, výše nemocenského a peněžité pomoci v mateřství u OSVČ a zaměstnance je součástí Přílohy č. 3.

4.1 Praktický příklad

Slečna Lamaczová (23 let), zahájila v lednu 2014 podnikatelskou činnost v oblasti kadeřnictví a holičství, a zároveň do konce roku 2014 byla studentkou vysoké školy. V prosinci 2014 studium ukončila. Kadeřnictví a holičství je dle živnostenského zákona považováno za živnost řemeslnou, a proto se slečna Lamaczová rozhodla uplatňovat výdaje procentem z příjmů dle § 7 odst. 7 ZDP (80 % výdajový paušál). Slečna Lamaczová je zdravotně pojištěna u Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky. K 1. srpnu slečna Lamaczová podnikání ukončila, z důvodu těhotenství a následné péče o dítě.

V následujících tabulkách 4.1 a 4.2 jsou shrnuty hrubé příjmy, výdaje a příjmy po odpočtu výdajů z této činnosti za rok 2014 a 2015⁹⁰.

⁹⁰ Vlastní zpracování.

Měsíce	Hrubý příjem z řemeslné živnosti	Paušální výdaje	Výše paušálních výdajů	Příjmy po odpočtu výdajů
Leden	25 250 Kč	80 %	20 200, 00 Kč	5 050,00 Kč
Únor	25 568 Kč	80 %	20 454,40 Kč	5 113,60 Kč
Březen	26 875 Kč	80 %	21 500, 00 Kč	5 375,00 Kč
Duben	27 908 Kč	80 %	22 326, 40 Kč	5 581,60 Kč
Květen	28 350 Kč	80 %	22 680,00 Kč	5 670,00 Kč
Červen	30 723 Kč	80 %	24 578,40 Kč	6 144,60 Kč
Červenec	33 564 Kč	80 %	26 851,20 Kč	6 712,80 Kč
Srpen	34 632 Kč	80 %	27 705,60 Kč	6 926,40 Kč
Září	34 990 Kč	80 %	27 992,00 Kč	6 998,00 Kč
Říjen	35 134 Kč	80 %	28 107,20 Kč	7 026,80 Kč
Listopad	35 890 Kč	80 %	28 712,00 Kč	7 178,00 Kč
Prosinec	36 010 Kč	80 %	28 808,00 Kč	7 202,00 Kč
Celkem	374 894 Kč	-	299 915, 20 Kč	74 978,80 Kč

Tab. 4.1: Příjmy a výdaje z řemeslné živnosti za rok 2014.

Měsíce	Hrubý příjem z řemeslné živnosti	Paušální výdaje	Výše paušálních výdajů	Příjmy po odpočtu výdajů
Leden	26 323 Kč	80 %	21 058,40 Kč	5 264,60 Kč
Únor	-	-	-	-
Březen	9 657 Kč	80 %	7 725,60 Kč	1 931,40 Kč
Duben	25 890 Kč	80 %	20 712,00 Kč	5 178,00 Kč
Květen	28 350 Kč	80 %	22 680,00 Kč	5 670,00 Kč
Červen	25 500 Kč	80 %	20 400,00 Kč	5 100,00 Kč
Červenec	20 120 Kč	80 %	16 096,00 Kč	4 024,00 Kč
Srpen	-	-	-	-
Září	-	-	-	-
Říjen	-	-	-	-
Listopad	-	-	-	-
Prosinec	-	-	-	-
Celkem	135 840 Kč	-	108 672 Kč	27 168 Kč

Tab. 4.2: Příjmy a výdaje z řemeslné živnosti za rok 2015.

4.1.1 Sociální a zdravotní pojištění za rok 2014

Zahájení samostatné výdělečné činnosti musela slečna Lamaczová oznámit OSSZ. Oznámení o zahájení podnikatelské činnosti slečna Lamaczová odevzdala na předepsaném tiskopise do 8. února 2014 na příslušné správě sociálního zabezpečení. Do 8. ledna 2014 oznámila slečna Lamaczová zahájení své podnikatelské činnosti Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky.

Hrubé příjmy z řemeslné živnosti činily za rok 2014 celkem 374 894 Kč (v roce 2015 celkem 135 840 Kč). **Výdaje**, po uplatnění 80 % výdajového paušálu, dosáhly výše 299 915,20 Kč (v roce 2015 celkem 108 272 Kč). Všechny výdaje byly daňově uznatelné, neboť byly vynaloženy na dosažení, zajištění a udržení zdanitelných příjmů. Uplatnění výdajů procentem z příjmů si slečna Lamaczová zvolila z důvodu nízké administrativní náročnosti, a také kvůli daňové optimalizaci, jelikož výše skutečně vynaložených výdajů byla v daném roce nižší než výše výdajů při uplatnění výdajového paušálu.

Samostatná výdělečná činnost slečny Lamaczové je od **1. ledna do 31. prosince 2014**, z důvodu studia, **považována za vedlejší**. V prvním roce podnikání není OSVČ vykonávající vedlejší samostatnou činnost povinna platit zálohy na sociální pojištění, protože v předchozím roce ještě nebyla OSVČ, a zároveň nedosáhla příjmu, při kterém by jí povinně vznikla účast na důchodovém pojištění.

Od **1. ledna do 31. prosince 2015** byla tato **činnost vedena jako hlavní**, jelikož slečna Lamaczová již neměla status studenta. Ukončení studia nemusela slečna Lamaczová hned OSSZ oznamovat, až na Přehledu o příjmech a výdajích za rok 2014 uvedla, že byla vedena jako OSVČ vedlejší od 1. ledna do 31. prosince 2014. Přehled o příjmech a výdajích byl podán v březnu 2015, a proto slečna Lamaczová musela nejpozději do 30. dubna doložit, že byla v roce 2014 nezaopatřeným dítětem (studentem). Za studenta je plátcem pojistného stát. Pouze v případě překročení rozhodné částky pro povinnou účast na důchodovém pojištění, která v roce 2014 činila 62 261 Kč, by slečně Lamaczové vznikla **povinnost jednorázového doplacení sociálního pojištění** po skončení roku. Čistý zisk za rok 2014 činil 74 978,80 Kč, došlo tedy k překročení rozhodné částky, a proto slečna Lamaczová musela pojistné na sociální pojištění za rok 2014 doplatit příslušné správě sociálního zabezpečení. Výše doplatku se vypočte dle vztahu 4.1 jako

$$SP = 0,5 \cdot DZ \cdot SSP, \quad (4.1)$$

kde SP je sociální pojištění, DZ dosažený zisk a SSP sazba sociálního pojištění, vše za rok 2014. Jednorázový doplatek sociálního pojištění činí

$$SP = 0,5 \cdot 74\,978,80 \cdot 0,292$$

$$SP = 10\,946,9048 \cong 10\,947 \text{ Kč}$$

Slečna Lamaczová doplatila 10 947 Kč na pojistné na sociální pojištění za rok 2014. Kdyby nedošlo k překročení rozhodné částky, nebyla by slečna Lamaczová povinna pojistné doplácet a ani odvádět měsíční zálohy na pojistné v roce 2015.

V případě zdravotního pojištění platí obdobné podmínky jako u pojištění sociálního. O tom, že je samostatná výdělečná činnost vedlejším zdrojem příjmů, musí každá OSVČ informovat zdravotní pojišťovnu. V prvním roce podnikání nebyla slečna Lamaczová povinna odvádět zálohy na pojistné, pojistné však musela jednorázově k příslušnému datu a na základě Přehledu o příjmech a výdajích doplatit zdravotní pojišťovně. Za studenta je plátcem pojistného stát a nevztahuje se na něj minimální VZ, a proto **doplatek pojistného na zdravotní pojištění za rok 2014 má hodnotu** dle vztahu 4.2 a činí

$$ZP = 0,5 \cdot DZ \cdot SZP, \quad (4.2)$$

kde ZP je zdravotní pojištění, DZ dosažený zisk a SZP sazba zdravotního pojištění, vše pro rok 2014.

$$ZP = 0,5 \cdot 74\,978,80 \cdot 0,135$$

$$ZP = 5\,061,089 \cong 5\,062 \text{ Kč.}$$

Výše doplatku na pojistné na zdravotní pojištění činil 5 062 Kč. Celou částku slečna Lamaczová uhradila na účet Všeobecné zdravotní pojišťovny, jelikož byla u této pojišťovny v průběhu podnikání pojištěna.

Slečna Lamaczová podala daňové přiznání, které obsahovalo údaje o dosažených příjmech a výdajích za rok 2014 ve lhůtě pro **podání daňového přiznání**, tzn. do 31. března 2015. Povinností každé OSVČ je podání Přehledu o příjmech a výdajích příslušné správě sociálního zabezpečení. Slečna Lamaczová nevyužila možnosti zpracování tohoto dokumentu daňovým poradcem, a proto musela **Přehled o příjmech a výdajích za rok 2014** podat nejpozději do 1. května 2015 na příslušnou OSSZ. Přehled o příjmech a výdajích se podává také zdravotní pojišťovně, v případě slečny Lamaczové Všeobecné zdravotní pojišťovně České republiky. Přehled o příjmech a výdajích byl podán v březnu 2015.

4.1.2 Zálohy na pojistné pro rok 2015

Výše záloh na sociální pojištění se odvíjela od výše doplatku na sociální pojištění v roce 2014, který činil 10 947 Kč. Slečna Lamaczová podnikala celý kalendářní rok, a proto výše měsíční zálohy na pojistné na sociální pojištění v roce 2015 byla ve výši jedné dvanáctiny doplatku předchozího roku, vypočteno dle vzorce 4.3

$$MZSP = DSP/PM, \quad (4.3)$$

kde MZSP je měsíční záloha na sociální pojištění pro rok 2015, DSP doplatek sociálního pojištění za rok 2014 a PM je počet měsíců, po které trvalo podnikání.

$$MZSP = 10\,947/12$$

$$MZSP = 912,25 \cong 913 \text{ Kč}$$

Z výpočtu vyplývá, že slečna Lamaczová musela platit v roce 2015 měsíční zálohy na sociální pojištění ve výši 913 Kč. Výše měsíční zálohy na pojistné je však nižší než minimální měsíční záloha na pojistné pro rok 2015 u hlavní výdělečné činnosti (1 943 Kč), a tudíž slečně Lamaczové vznikla povinnost pojistné doplatit.

Výpočet záloh na pojistné na zdravotní pojištění byl obdobný jako výpočet záloh na pojistné na sociální pojištění, a to dle vztahu 4.4

$$MZZP = DZP/PM, \tag{4.4}$$

kde MZZP je měsíční záloha na zdravotní pojištění pro rok 2015, DZP doplatek zdravotního pojištění za rok 2014 a PM je počet měsíců, po které trvalo podnikání.

$$MZSP = 5\,062/12$$

$$MZSP = 411,8333333 \cong 412 \text{ Kč}$$

Výše měsíční zálohy na pojistné pro rok 2015 činila dle výpočtu 412 Kč. Výše zálohy na pojistné vyšla opět nižší než minimální měsíční záloha platná pro hlavní samostatnou výdělečnou činnost, a proto slečna Lamaczová opět musela pojistné doplatit.

První minimální záloha u hlavní samostatné výdělečné činnosti musí být uhrazena za měsíc, ve kterém je tato činnost zahájena, a proto slečna Lamaczová musela za leden 2015 zaplatit zálohu na pojistné a pokračovat s placením záloh až do 31. července 2015. Sociální pojištění musí OSVČ uhradit do 20. dne následujícího kalendářního měsíce, slečna Lamaczová musela první zálohu na pojistné zaplatit do 20. února 2015 na účet příslušné správy sociálního zabezpečení. Zdravotní pojištění se hradí do osmého dne následujícího kalendářního měsíce, tudíž první zálohu musela slečna Lamaczová uhradit do 8. února 2015 na účet Všeobecné zdravotní pojišťovny České republiky.

Za leden 2015 zaplatila slečna Lamaczová zálohu na sociální pojištění ve výši 913 Kč a zálohu na zdravotní pojištění ve výši 412 Kč. V březnu 2015 podala Přehled o příjmech a výdajích, a tudíž poslední zálohy ve výši 913 Kč a 412 Kč měla zaplatit za únor 2015 (zálohy se platí do měsíce, který předchází měsíci, ve kterém byl podán Přehled o příjmech a výdajích za předchozí kalendářní rok). Jelikož byla slečna Lamaczová v únoru nemocná a nepracovala,

nemusela tyto zálohy platit. Od března do července 2015 již musela platit zálohy na sociální a zdravotní pojištění, a to v minimální výši platnou pro hlavní samostatnou výdělečnou činnost v roce 2015. K 1. srpnu 2015 ukončila slečna Lamaczová svou podnikatelskou činnost, a tudíž již nemusela platit zálohy na pojistné. Výše záloh na pojistné v roce 2015 jsou shrnuty v Tab. 4.3⁹².

Měsíce	Výše měsíčních záloh na sociální pojištění	Výše měsíčních záloh na zdravotní pojištění
Leden	913 Kč	412 Kč
Únor	-	-
Březen	1 943 Kč	1 797 Kč
Duben	1 943 Kč	1 797 Kč
Květen	1 943 Kč	1 797 Kč
Červen	1 943 Kč	1 797 Kč
Červenec	1 943 Kč	1 797 Kč
Srpen	-	-
Září	-	-
Říjen	-	-
Listopad	-	-
Prosinec	-	-
Celkem	10 628 Kč	9 397 Kč

Tab. 4.3: Výše záloh na sociální a zdravotní pojištění v roce 2015.

⁹² Vlastní zpracování.

Na zálohách na sociální pojištění zaplatila slečna Lamaczová v roce 2015 celkem 10 628 Kč. Minimální výše pojistného za 7 měsíců podnikatelské činnosti činí 11 658 Kč (do částky není započítán únor 2015). Jelikož slečna Lamaczová zaplatila nižší částku, bude muset pojistné na sociální pojištění doplatit. Obdobně je to u zdravotního pojištění. Za rok 2015 zaplatila slečna Lamaczová 9 397 Kč na zálohách na zdravotní pojištění. Minimální výše pojistného však činí 10 782 Kč (do částky opět není započítán únor 2015), a proto slečně Lamaczové vznikl doplatek na tomto pojištění.

4.1.3 Nemocenské pojištění a peněžitá pomoc v mateřství u OSVČ

Slečna Lamaczová se účastnila nemocenského pojištění v minimální výši, tj. 115 Kč měsíčně. Kdyby slečna Lamaczová začala podnikat před rokem 2014, nemohla by se tohoto pojištění účastnit, neboť OSVČ s vedlejší samostatně výdělečnou činností tuto možnost neměly.

V období od 2. února do 15. března 2015 postihla slečnu Lamaczovou nemoc, kvůli které ji vznikl ušlý zisk. **Výpočet výše dávky nemocenského pojištění**, na kterou měla slečna Lamaczová nárok od 15. dne nemoci je určen vztahem 4.5

$$VZ = MVZ \cdot PMRO, \quad (4.5)$$

kde VZ je vyměřovací základ pro výpočet dávky, MVZ minimální vyměřovací základ pro pojistné na nemocenské pojištění pro rok 2015 a PMRO počet měsíců rozhodného období.

$$VZ = 5000 \cdot 12 = 60\,000 \text{ Kč}$$

Vyměřovací základ pro výpočet dávky nemocenského pojištění je ve výši 60 000 Kč. Výpočet denního VZ je odvozen ze vztahu 4.6

$$DVZ = VZ/PMRO, \quad (4.6)$$

kde DVZ je denní vyměřovací základ, VZ vyměřovací základ a PMRO je počet dní rozhodného období.

$$DVZ = 60\,000/365 = 164,3835616 \text{ Kč}$$

Dále se denní vyměřovací základ redukuje dle zákona, jelikož výše denního vyměřovacího základu je do částky 888 Kč, výpočet bude dle vztahu 4.7 následovný

$$RDVZ = DVZ \cdot 0,9, \quad (4.7)$$

kde RDVZ je redukovaný denní vyměřovací základ a DVZ denní vyměřovací základ.

$$RDVZ = 164,3835616 \cdot 0,9 = 147,9452054$$

Tento redukovaný denní vyměřovací základ se dále redukuje 60 % dle druhé redukční hranice určené zákonem. **Výsledná výše denní dávky nemocenského pojištění** pak, po zaokrouhlení na koruny nahoru, **činí 89 Kč**. Tuto částku slečna Lamaczová pobírala za každý kalendářní den své nemoci od 15. dne do konce nemoci, tj. od 16. února do 15. března 2015. **Celkově slečna Lamaczová obdržela 2 492 Kč na nemocenských dávkách.**

Slečna Lamaczová by měla **nárok na peněžitou pomoc v mateřství** v případě, že by za předcházející dva roky před nástupem na mateřskou odváděla nemocenské pojištění po dobu 270 dnů, z toho alespoň 180 dní v období jednoho roku před nástupem na mateřskou. Kdyby slečna Lamaczová měla nárok na peněžitou pomoc v mateřství, mohla by po narození dítěte pobírat rodičovský příspěvek. I přesto, že slečna Lamaczová platila nemocenské pojištění od počátku své podnikatelské činnosti, nevznikl ji nárok na peněžitou pomoc v mateřství, a to z důvodu nesplnění podmínky trvání účasti na nemocenském pojištění v době nástupu na peněžitou pomoc v mateřství.

4.1.4 Pojištění, čistá mzda, náhrada mzdy a nemocenská u zaměstnance

Nevykonávala-li by slečna Lamaczová podnikatelskou činnost, ale byla by **zaměstnancem** se stejným ročním hrubým příjmem, jako v případě podnikání, tedy 374 894 Kč ročně, výpočet jejího hrubého měsíčního příjmu v roce 2014 by byl dle vztahu 4.8 následovný

$$MHP = RHP/PM, \quad (4.8)$$

kde MHP je měsíční hrubý příjem, RHP roční hrubý příjem a PM počet měsíců, po které trvá zaměstnání.

$$MHP = (374\,894)/12 = 31\,241,16667 \cong 31\,242 \text{ Kč}$$

Dalším krokem při zjišťování čistého měsíčního příjmu je výpočet tzv. superhrubé mzdy (dále jen SHM), která představuje základní hrubou mzdu zaměstnance zvýšenou o pojistné na sociální a zdravotní pojištění, které platí zaměstnavatel za zaměstnance (34 % z hrubé mzdy zaměstnance). SHM slečny Lamaczová se vypočte následovně dle vztahu 4.9

$$SHM = MHP + 0,34 \cdot MHP, \quad (4.9)$$

kde SHM je superhrubá mzda a MHM měsíční hrubý příjem.

$$SHM = 31\,242 + 0,34 \cdot 31\,242$$

$$SHM = 41\,864,28 \cong 41\,900 \text{ Kč}$$

SHM se zaokrouhluje na celé stokoruny směrem nahoru a poté se zdaňuje 15% sazbou daně z příjmů fyzických osob, určeno vztahem 4.10

$$D = SHM \cdot SD, \quad (4.10)$$

kde D je záloha na daň ze závislé činnosti, SHM superhrubá mzda, SD sazba daně z příjmů ze závislé činnosti.

$$D = 41\,900 \cdot 0,15$$

$$D = 6\,285 \text{ Kč}$$

Superhrubá mzda slečny Lamaczové je ve výši 41 900 Kč, daň se snižuje o slevu na poplatníka, která činí 2 070 Kč a o slevu na studenta ve výši 335 Kč. Výsledná daňová povinnost je tedy 3 880 Kč. Následuje výpočet pojistného na sociální a zdravotní pojištění placené zaměstnancem dle vztahu 4.11

$$SP = MHP \cdot SSP, \quad (4.11)$$

kde SP je sociální pojištění, MHP měsíční hrubý příjem a SSP sazba sociálního pojištění placeného zaměstnancem.

$$SP = 31\,242 \cdot 0,065$$

$$SP = 2030,73 \cong 2031 \text{ Kč}$$

Pomocí vztahu 4.12 se vypočte výše zdravotního pojištění

$$ZP = MHP \cdot SZP, \quad (4.12)$$

kde ZP je zdravotní pojištění, MHP je měsíční hrubý příjem a SZP je sazba zdravotního pojištění placeného zaměstnancem.

$$ZP = 31\,242 \cdot 0,045$$

$$ZP = 1\,405,89 \cong 1\,406 \text{ Kč}$$

Z hrubé mzdy zaměstnance je vždy sraženo sociální a zdravotní pojištění, v případě slečny Lamaczové 2 031 Kč na sociální pojištění a 1 406 Kč za zdravotní pojištění. Posledním krokem ke zjištění čistého měsíčního příjmu zaměstnance je odečtení daně. Celkový výpočet čisté mzdy dle vztahu 4.13 je následovný

$$\check{C}MP = HMP - SP - ZP - D, \quad (4.13)$$

kde $\check{C}MP$ je čistý měsíční příjem, HMP je hrubý měsíční příjem, SP je sociální pojištění, ZP je zdravotní pojištění a D je daň ze závislé činnosti.

$$\check{C}MP = 31\,242 - 2\,031 - 1\,406 - 3\,880$$

$$\check{C}MP = 23\,925 \text{ Kč}$$

Pokud by se slečna Lamaczová rozhodla upřednostnit zaměstnání před podnikatelskou činností, její průměrný čistý měsíční příjem by se pohyboval kolem 23 900 Kč, což je podstatně více než při podnikání. S podnikáním jsou totiž spojeny vysoké výdaje, které by v případě zaměstnání slečna Lamaczová nemusela vynakládat. Jakožto zaměstnanec by se slečna Lamaczová ze zákona musela účastnit nemocenského pojištění, které by za ni odváděl zaměstnavatel.

Kvůli vyšší vypovídací hodnotě by bylo přesnější stanovit hrubý měsíční příjem dle čistého měsíčního zisku slečny Lamaczové. Výpočet čisté mzdy by byl určen vztahem 4.14

$$MHP = RHP/PM, \quad (4.14)$$

kde MHP je měsíční hrubý příjem, RHP roční hrubý příjem a PM je počet měsíců, po které trvá zaměstnání.

$$MHP = (74978,80)/12 = 6\,248,233333 \cong 6\,249 \text{ Kč}$$

Dalším krokem při zjišťování čistého měsíčního příjmu je výpočet superhrubé mzdy dle vzorce 4.15

$$SHM = MHP + 0,34 \cdot MHP, \quad (4.15)$$

kde SHM je superhrubá mzda a MHP měsíční hrubý příjem

$$SHM = 6\,249 + 0,34 \cdot 6\,249$$

SHM se poté zaokrouhluje na celé stokoruny směrem nahoru a zdaňuje se 15% sazbou daně z příjmů fyzických osob.

$$SHM = 8\,373,66 \cong 8\,400 \text{ Kč}$$

Výpočet daně z příjmů fyzických osob dle vzorce 4.16 vypadá následovně

$$D = SHM \cdot SD, \quad (4.16)$$

kde SHM je superhrubá mzda, D je záloha na daň ze závislé činnosti, SD je sazba daně z příjmů ze závislé činnosti.

$$D = 8\,400 \cdot 0,15$$

$$D = 1\,260 \text{ Kč}$$

Superhrubá mzda slečny Lamaczové je ve výši 8 400 Kč. Výsledná daňová povinnost činí, po odečtení slevy na poplatníka a studenta, 0 Kč. Následuje výpočet pojistného na sociální a zdravotní pojištění, které je strženo zaměstnanci ze mzdy dle vzorce 4.17

$$SP = MHP \cdot SSP, \quad (4.17)$$

kde SP je sociální pojištění, MHP je měsíční hrubý příjem a SSP je sazba sociálního pojištění placeného zaměstnancem.

$$SP = 6\,249 \cdot 0,065$$

$$SP = 406,185 \cong 407 \text{ Kč}$$

Zdravotní pojištění se zjistí dle vztahu 4.18

$$ZP = MHP \cdot SZP, \quad (4.18)$$

kde ZP je zdravotní pojištění, MHP je měsíční hrubý příjem a SZP je sazba zdravotního pojištění placeného zaměstnancem.

$$ZP = 6\,249 \cdot 0,045$$

$$ZP = 281,205 \cong 282 \text{ Kč}$$

Z hrubé mzdy zaměstnance je vždy sraženo sociální a zdravotní pojištění, v případě slečny Lamaczové 407 Kč na sociální pojištění. S výpočtem zdravotního pojištění by to bylo o trochu problematičtější, protože hrubá mzda slečny Lamaczové by nedosahovala hranice pro minimální mzdu (8 500 Kč pro rok 2014). Slečně Lamaczové by zaměstnavatel strhl ze mzdy zdravotní pojištění ve výši 282 Kč, a z rozdílu mezi minimální a hrubou mzdou by musela slečna Lamaczová prostřednictvím svého zaměstnavatele uhradit zdravotní pojištění ve výši 13,5 %.

Doplatek se vypočte vztahem 4.19

$$DP = (MVZ - VZ) \cdot 0,135, \quad (4.19)$$

kde DP je doplatek pojistného, MVZ je minimální VZ a VZ je vyměřovací základ.

$$DP = (8500 - 6\,249) \cdot 0,135$$

$$DP = 303,885 \cong 304 \text{ Kč}$$

Výsledná výše zdravotního pojištění činí 587 Kč. Posledním krokem ke zjištění čistého měsíčního příjmu zaměstnance je odečtení daně. Celkový výpočet čisté mzdy je dle následujícího vzorce 4.20

$$\text{ČMP} = \text{HMP} - \text{SP} - \text{ZP} - \text{D}, \quad (4.20)$$

kde ČMP je čistý měsíční příjem, HMP je hrubý měsíční příjem, SP je sociální pojištění, ZP je zdravotní pojištění a D je daň ze závislé činnosti.

$$\text{ČMP} = 6\,249 - 407 - 587 - 0$$

$$\text{ČMP} = \mathbf{5\,255\,Kč}$$

V roce 2015 došlo oproti roku 2014 ke zvýšení minimální měsíční mzdy z 8 500 Kč na 9200 Kč, doplatek pojistného na zdravotní pojištění by byl tudíž vyšší, a to

$$\text{DP} = (9200 - 6\,249) \cdot 0,135$$

$$\text{DP} = 398,385 \cong 399\,Kč$$

Výše celkového zdravotního pojištění by poté byla 681 Kč a výše čisté mzdy

$$\text{ČMP} = 6\,249 - 407 - 681 - 0$$

$$\text{ČMP} = \mathbf{5\,161\,Kč}$$

Pro rok 2016 by výše doplatku činila

$$\text{DP} = (9900 - 6\,249) \cdot 0,135$$

$$\text{DP} = 492,885 \cong 493\,Kč,$$

výše celkového zdravotního pojištění by byla 775 Kč a výše čistého měsíčního příjmu

$$\text{ČMP} = 6\,249 - 407 - 775 - 0$$

$$\text{ČMP} = \mathbf{5\,067\,Kč}.$$

Kdyby byla slečna Lamaczová zaměstnaná a její průměrná hrubá mzda by byla ve výši hrubých příjmů z podnikání za 12 kalendářních měsíců před vznikem dočasné pracovní neschopnosti, tedy 29 137 Kč měsíčně, výpočet náhrady mzdy by byl dle vzorce 4.21 následovný

$$\text{VZ} = \text{MHP} \cdot \text{PMRO}, \quad (4.21)$$

kde VZ je vyměřovací základ, MHP měsíční hrubý příjem a PMRO počet měsíců rozhodného období.

$$\text{VZ} = 29\,137 \cdot 12$$

$$\text{VZ} = 349\,644\,Kč$$

VZ pro výpočet náhrady mzdy je ve výši 349 644 Kč. Následuje výpočet denního vyměřovacího základu, který je určen vztahem 4.22

$$DVZ = VZ/PDRO, \quad (4.22)$$

kde DVZ je denní vyměřovací základ, VZ vyměřovací základ a PDRO počet dní rozhodného období.

$$DVZ = 349\,644/365$$

$$DVZ = 957,9287671 \text{ Kč}$$

Denní vyměřovací základ slečny Lamaczové je ve výši 957,9287671 Kč. Dalším krokem je výpočet průměrného hodinového výdělku, který je určen jako součin denního vyměřovacího základu a koeficientu 0,175. Tento koeficient slouží k přepočtu denního výdělku na hodinový a narovnání kalendářních dnů oproti pracovním dnům, vzorem 4.23 vypočteno jako

$$PHV = DVZ \cdot k_2, \quad (4.23)$$

kde PHV je průměrný hodinový výdělek, DVZ denní vyměřovací základ a k_2 je již zmíněný koeficient.

$$PHV = 957,9287671 \cdot 0,175$$

$$PHV = 167,6375342 \cong 167,64 \text{ Kč}$$

Průměrný hodinový výdělek slečny Lamaczové je na úrovni 167,64 Kč. Dále následuje redukce tohoto výdělku dle redukčních hranic. Do první redukční hranice se započítává částka do 155,40 Kč a redukuje se dle vztahu 4.24

$$RPHV = PHV \cdot 0,9, \quad (4.24)$$

kde RHPV je redukovaný průměrný hodinový výdělek a PHV průměrný hodinový výdělek.

$$RPHV = 155,40 \cdot 0,9$$

$$RPHV = 139,86 \text{ Kč}$$

Druhá redukční hranice je stanovena nad 155,40 Kč do 232,93 Kč, redukce na 60 %, dle vztahu 4. 25 vypadá následovně

$$RPHV = 12,24 \cdot 0,6 \quad (4.25)$$

$$RPHV = 7,344 \text{ Kč.}$$

Redukovaný průměrný hodinový výdělek slečny Lamaczové činí dohromady 147,204 Kč. Hodinová náhrada mzdy je stanovena ve výši 60% tohoto redukovaného

průměrného hodinového výdělku, to je 88,3224 Kč. Výpočet náhrady mzdy za jednotlivé pracovní dny je určen vztahem 4.26

$$\text{NMPD} = \text{HNM} \cdot \text{DDPD}, \quad (4.26)$$

kde NMPD je náhrady mzdy za pracovní den, HNM hodinová náhrada mzdy a DDPD délka denní pracovní doby (osmihodinová pracovní doba).

$$\text{NMPD} = 88,3224 \cdot 8$$

$$\text{NMPD} = 706,5792 \text{ Kč} \cong 707 \text{ Kč}$$

Náhrada mzdy za jednotlivé pracovní dny činí 707 Kč. Tato náhrada mzdy by byla slečně Lamaczové vyplacena od 4. pracovního dne do 14. dne dočasné pracovní neschopnosti. Celkově by slečna Lamaczová na náhradě mzdy inkasovala částku 4 949 Kč (od 5. do 15. února 2015).

Od 15. dne dočasné pracovní neschopnosti vyplácí dávku nemocenského pojištění příslušná správa sociálního zabezpečení za jednotlivé kalendářní dny. Při výpočtu se vychází z denního vyměřovacího základu (957,9287671), který se redukuje 90 % sazbou dle vztahu 4.27

$$\text{RDVZ} = \text{DVZ} \cdot 0,9, \quad (4.27)$$

kde RDVZ je redukovaný vyměřovací základ a DVZ denní vyměřovací základ.

$$\text{RDVZ} = 957,9287671 \cdot 0,9$$

$$\text{RDVZ} = 799,20 \text{ Kč}$$

Druhá redukční hranice je od 888 Kč do 1 331 Kč, redukce 60 %. Výpočet pak je dle vzorce 4.28

$$\text{RDVZ} = 69,9287671 \cdot 0,6 \quad (4.28)$$

$$\text{RDVZ} = 41,95726026 \cong 41,96 \text{ Kč}$$

Celkový redukovaný vyměřovací základ (CRVZ) se vypočte jako součet dílčích redukovaných vyměřovacích základů

$$\text{CRVZ} = 799,20 + 41,96$$

$$\text{CRDVZ} = 841,16 = 842 \text{ Kč}$$

Výše denního nemocenského se určí jako 60 % z celkového redukovaného vyměřovacího základu dle vztahu 4.29

$$DVZ = CRDVZ \cdot 0,6, \quad (4.29)$$

kde DVZ je denní výše nemocenského a CRDVZ celkový redukovaný vyměřovací základ.

$$DNZ = 842 = 505,2 = 506 \text{ Kč}$$

Slečna Lamaczová na nemocenském získá za 28 kalendářních dnů, po které by ji byla vyplácená nemocenská, celkem 15 168 Kč.

Pro **výpočet peněžitě pomoci v mateřství** je průměrná hrubá mzda slečny Lamaczové stanovena ve výši jejího hrubého příjmu z podnikání za posledních 12 měsíců. Hrubý měsíční příjem se vypočte dle vztahu 4.30

$$HMM = HRP/PMRO, \quad (4.30)$$

kde HMM je hrubý měsíční příjem, HRP hrubý roční příjem, PMRO počet měsíců rozhodného období.

$$HMM = 312\,469/12$$

$$HMM = 26\,039,08333 \cong 26\,039 \text{ Kč}$$

Hrubá měsíční mzda slečny Lamaczové je ve výši 26 039 Kč. Dalším krokem, nutným pro zjištění výše peněžitě pomoci v mateřství, je zjištění vyměřovacího základu. Ten se určí jako úhrn vyměřovacím základů za posledních 12 měsíců. Vyměřovací základ dosahuje výše 312 496 Kč. Vyměřovací základ se dále dělí počtem kalendářních dnů připadajících na rozhodné období (zpravidla 365 dní), snížený o tzv. vyloučené doby. V případě slečny Lamaczové je vyloučenou dobou období trvání dočasné pracovní neschopnosti od 2. února do 15. března 2015, celkem tedy 42 kalendářních dnů. Výpočet denního VZ je určen vztahem 4.31

$$DVZ = VZ/PDRO, \quad (4.31)$$

kde DVZ je denní vyměřovací základ, VZ vyměřovací základ a PDRO počet dní rozhodného období.

$$DVZ = 312\,469/323$$

$$DVZ = 967,3962848 \cong 967,40 \text{ Kč}$$

Denní VZ slečny Lamaczové činí 967,40 Kč, dalším krokem je redukce tohoto denního VZ, která se odvíjí od tří redukčních hranic. Dle první redukční hranice se z částky do 888 Kč

započítává 100 % a dle druhé redukční hranice, v intervalu od 888 Kč do 1 331 Kč, se započítává 60 %.

$$DRH = (967,40 - 888) \cdot 0,6$$

$$DRH = 47,64 \text{ Kč},$$

Druhá redukční hranice je ve výši 48 Kč. Ke třetí redukční hranici, která je stanovena v intervalu od 1 331 Kč do 2 662 Kč, a ke čtvrté (částka nad 2 662 Kč) se nepřihlédne. Výše redukovaného denního vyměřovacího základu je určena vztahem 4.32

$$RDVZ = PRH + DRH, \quad (4.32)$$

kde RDVZ je redukovaný vyměřovací základ, PRH první redukční hranice a DRH druhá redukční hranice.

$$RDVZ = 888 + 47,64$$

$$RDVZ = 935,64 \cong 936 \text{ Kč}$$

Výše redukovaného denního VZ je ve výši 936 Kč. Denní výše peněžité pomoci v mateřství se určí jako 70 % redukovaného denního vyměřovacího základu, a to dle výpočtu 4.33

$$DVPPM = 0,7 \cdot RDVZ, \quad (4.33)$$

kde DVPPM je denní výše peněžité pomoci v mateřství, RDVZ redukovaný vyměřovací základ.

$$DVPPM = 0,7 \cdot 936$$

$$DVPPM = 655,2 \cong 656 \text{ Kč}$$

Výše denní peněžité pomoci v mateřství činí 656 Kč. Jelikož slečna Lamaczová tuto dávku pobírala po dobu 183 dnů (srpen až prosince 2015), celková výše peněžité pomoci v mateřství je ve výši 120 048 Kč.

4.2 Shrnutí čtvrté kapitoly

V kapitole byl spočítán praktický příklad, na kterém byly ukázány rozdíly v sociálním a zdravotním pojištění zaměstnance a osoby samostatně výdělečně činné.

5 Závěr

Cílem této bakalářské práce byla analýza a následná komparace odvodů sociálního a zdravotního pojištění u zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných.

Druhá kapitola byla zaměřena na objasnění základních pojmů, jejichž znalost byla nutná pro pochopení následujících kapitol.

Na oblast sociálního a zdravotního pojištění byla zaměřena třetí kapitola. V úvodu byl popsán vývoj a charakteristika sociálního zabezpečení, systém sociálního pojištění v České republice, důchody a věk potřebný pro odchod do starobního důchodu, poplatníci pojistného, dále pak sociální a zdravotní pojištění, a to zvlášť u zaměstnanců, a zvlášť u osob samostatně výdělečně činných. V tabulkách zde byly zobrazeny minimální a maximální vyměřovací základy, zálohy na pojistné a pojistné v letech 2010 až 2016.

Ve čtvrté kapitole byl podrobně rozebrán praktický příklad kadeřnice slečny Lamaczové. Bylo zde uvažováno o slečně Lamaczové jak o osobě samostatně výdělečně činné, tak jako o zaměstnankyni. Pro reálnější srovnatelnost výsledků odvodů pojistného a dávek nárokovaných z určitých druhů pojištění mezi osobou samostatně výdělečně činnou a zaměstnancem byla výše hrubé mzdy zaměstnance stanovena na úrovni čistého nebo hrubého zisku z podnikání. V obou případech byly vypočítány odvody sociálního a zdravotního pojištění, nemocenská v případě dočasné pracovní neschopnosti a peněžitá pomoc v mateřství při založení rodiny. Sociální a zdravotní pojištění u těchto dvou subjektů obsahuje určité odlišnosti. V této kapitole byla potvrzena jistá zvýhodnění zaměstnanců oproti osobám samostatně výdělečně činných, jako například placení nemocenského pojištění a s ním spojený nárok na výplatu dávek nemocenského pojištění, přičemž v prvních čtrnácti dnech náleží zaměstnanci náhrada mzdy. Zaměstnanci mají také méně přísné podmínky pro uznání výplaty peněžité pomoci v mateřství. Osoby samostatně výdělečně činné za sebe musejí odvádět sociální a zdravotní pojištění v zákonem stanovených lhůtách (nezaplacení má za následek postih v podobě peněžité sankce), v případě zaměstnanců odpovědnost za tyto odvody leží na bedrech zaměstnavatele. Na sociálním a zdravotním pojištění zaměstnanců se účastní i zaměstnavatel, a to dohromady 34 %. Osoby samostatně výdělečně činné si v celé výši hradí pojištění, nikdo jim na to nepřispěje. Zvýšenou pozornost by měly osoby samostatně výdělečně činné věnovat výši placených záloh na sociální pojištění, neboť právě jejich výše má vliv na budoucí vyplácený starobní důchod. Ve zjednodušeném příkladu (uvedeno v Příloze č. 1) se ukázalo, že zaměstnanec pan Pelikán, pobírající po celý svůj aktivní život minimální mzdu ze

zaměstnání, by měl o celých 2 411 Kč vyšší starobní důchod oproti panu Hrdličkovi, který si platil minimální zálohy na pojistné.

Výsledky této bakalářské práce mohou posloužit například laické veřejnosti k lepšímu rozhodnutí mezi volbou zaměstnání či výkonem samostatné výdělečné činnosti.

Námětem pro další (například diplomovou) práci by mohla být hlubší analýza odvodů sociálního a zdravotní pojištění zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných, a srovnání těchto odvodů s vybranými zahraničními státy.

Seznam použité literatury

Odborné knihy

ARNOLDOVÁ, Anna. *Sociální zabezpečení I: sociální zabezpečení v České republice, lékařská posudková služba, pojistné systémy sociálního zabezpečení*. Praha: GRADA Publishing, 2012. 350 s. ISBN 978-80-247-3724-9.

ČERVINKA, Tomáš. *Zdravotní pojištění 2015: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ : s komentářem a příklady*. 7. vyd. Olomouc: ANAG, 2015. 176 s. ISBN 978-80-7263-931-1.

DUCHÁČKOVÁ, Eva. *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 3. vyd. Praha: EKOPRESS, 2009. 224 s. ISBN 978-80-86929-51-4.

DUŠEK, Jiří a Jaroslav SEDLÁČEK. *Daňová evidence podnikatelů 2015*. 12. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2015. 135 s. ISBN 978-80-247-5436-9.

HAKALOVÁ, Jana, Marcela PALOCHOVÁ, Yvetta PŠENKOVÁ a Hana BARTKOVÁ. *Účetnictví podnikatelských subjektů I*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2012. 105 s. ISBN 978-80-248-2905-0.

KAHOUN, Vilém. *Sociální zabezpečení: vybrané kapitoly*. Praha: TRITON, 2009. 445 s. ISBN 978-80-7387-346-2.

KREBS, Vojtěch. *Sociální politika*. 6. vyd. Praha: WOLTERS KLUWER, 2015. 566 s. ISBN 978-80-7478-921-2.

MRUZKOVÁ, Jarmila a Karolina LISZTWANOVÁ. *Teorie nákladů, kalkulace a ceny*. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2013. 327 s. ISBN 978-80-248-3164-0.

RUBÁKOVÁ, Věra. *Účetnictví pro úplné začátečníky 2015*. 9. vyd. Praha: GRADA Publishing, 2015. 192 s. ISBN 978-80-247-5497-0.

SCHMIED, Zdeněk a František VLASÁK. *Náhrada mzdy a nemocenské zaměstnance: při dočasné pracovní neschopnosti nebo karanténě*. 6. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 167 s. ISBN 978-80-7263-859-8.

VANČUROVÁ, Alena a Stanislav KLAZAR. *Sociální a zdravotní pojištění: úvod do problematiky*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2008. 121 s. ISBN 978-80-7357-381-2.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných*. 2. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 143 s. ISBN 978-80-7263-579-5.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných*. 3. vyd. Olomouc: ANAG, 2011. 147 s. ISBN 978-80-7263-651-8.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných*. 4. vyd. Olomouc: ANAG, 2012. 151 s. ISBN 978-80-7263-735-5.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných*. 5. vyd. Olomouc: ANAG, 2013. 157 s. ISBN 978-80-7263-757-7.

ŽENÍŠKOVÁ, Marta. *Pojistné na sociální zabezpečení: zaměstnavatelů, zaměstnanců, OSVČ, dobrovolně důchodově pojištěných*. 6. vyd. Olomouc: ANAG, 2014. 159 s. ISBN 978-80-7263-861-1.

Sociální pojištění 2015: pojistné na sociální zabezpečení, nemocenské pojištění, důchodové pojištění, organizace a provádění sociálního zabezpečení. Ostrava: SAGIT, 2015. 368 s. ISBN 978-80-7488-094-0.

Zdravotní pojištění: zákon o veřejném zdravotním pojištění, zákon o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění, zákony o zdravotních pojišťovnách. Ostrava: SAGIT, 2015. 224 s. ISBN 978-80-7488-127-5.

Nový občanský zákoník 2014: rejstřík. Ostrava: SAGIT, 2012. 320 s. ISBN 978-80-7208-920-8.

Elektronické publikace

BUSINESS CENTER. *Živnostenský zákon* [online]. 2016 [3. 1. 2016].

Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/obcansky-zakonik/>

BUSINESS CENTER. *Zákon o účetnictví* [online]. 2016 [5. 1. 2016].

Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/ucto/>

BUSINESS CENTER. *Zákon o důchodovém pojištění* [online]. 2016 [10. 2. 2016].

Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/duchodpoj/>

BUSINESS CENTER. *Zákoník práce* [online]. 2016 [7. 3. 2016].

Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/zakonik-prace/>

BUSINESS CENTER. *Zákon o pojistném na sociální zabezpečení* [online]. 2016 [24. 2. 2016]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/socialni-zabezpeceni-pojistne/>

BUSINESS CENTER. *Zákon o daních z příjmů*. [online]. 2016 [7. 1. 2016]. Dostupné z: <http://business.center.cz/business/pravo/zakony/dprij/cast1.aspx>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Příručka pro personální a platovou agendu* [online]. 2016 [2. 3. 2016].

Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=IPB008>

EURAXESS CZECH REPUBLIC. *Health care* [online]. 2014 [17. 2. 2016].

Dostupné z: <http://www.euraxess.cz/euraxess-services/incoming-researchers/health-care/>

EURAXESS CZECH REPUBLIC. *Social security* [online]. 2014 [17. 2. 2016].

Dostupné z: <http://www.euraxess.cz/euraxess-services/incoming-researchers/social-security/>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Povinnosti* [online]. 2016 [23. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/povinnosti.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Pojistné na sociální zabezpečení* [online]. 2016 [24. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojistne-na-socialni-zabezpeceni/>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Přehled o příjmech a výdajích* [online]. 2016 [8. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/platba-pojistneho/prehled-o-prijmech-a-vydajich.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Účast na pojištění* [online]. 2016 [9. 2. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/pojisteni-osvc/ucast-na-pojisteni/povinna.htm>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Nemocenské pojištění* [online]. 2016 [3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/>

ČESKÁ SPRÁVA SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ. *Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství* [online]. 2016 [7. 3. 2016].

Dostupné z: <http://www.cssz.cz/cz/nemocenske-pojisteni/davky/vyrovnavaci-prispevek-v-tehotenstvi-a-materstvi.htm>

FINANCE IDNES. *Spočítáno: Tisíce živnostníků dostanou v důchodu pouhou almužnu* [online]. 2016 [19. 3. 2016]. Dostupné z: http://finance.idnes.cz/penze-zivnostnici-versus-zamestnanci-dht-/penze.aspx?c=A150518_165042_penze_sov

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Zákon o státní službě* [online]. 2016 [11. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2014-234>

MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Životní a existenční minimum* [online]. 2016 [3. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11852>

TOMÁNEK, Petr. *Veřejné finance A.* [online]. 2015 [25. 3. 2016]. Ostrava: VŠB-TU Ostrava, 2015. Dostupné z: [lms.vsb.cz/pluginfile.php/306684/mod.resource/content/1/Veřejné finance A 2015cel.pdf](https://lms.vsb.cz/pluginfile.php/306684/mod.resource/content/1/Veřejné%20finance%20A%2015cel.pdf)

VEŘEJNÁ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNA ČESKÉ REPUBLIKY. *Osoba samostatně výdělečně činná (OVČ)* [online]. 2016 [25. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.vzp.cz/platci/informace/povinnosti-platcu-metodika/2-5-osoba-samostatne-vydelecne-cinna-osvc>

ZÁKONY PRO LIDI. *Zákon o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob* [online]. 2016 [4. 2. 2016]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-304>

Seznam zkratk

CDVZ – celkový denní vyměřovací základ
CRVZ – celkový redukovaný vyměřovací základ
ČSSZ – česká správa sociálního zabezpečení
ČM – čistá mzda
ČMP – čistý měsíční příjem
D – daň z příjmů fyzických osob
DP – doplatek pojistného
DRH – druhá redukční hranice
DVN – denní výše nemocenské
DVPPM – denní výše peněžité pomoci v mateřství
DZ – dosažený zisk
EHIC – evropský průkaz zdravotního pojištění
HMM – hrubý měsíční příjem
MHP – měsíční hrubý příjem
MF – ministerstvo financí
MPSV – ministerstvo práce a sociálních věcí
MS – ministerstvo spravedlnosti
MVZ – minimální vyměřovací základ
MZSP – měsíční záloha na sociální pojištění
MZZP – měsíční záloha na zdravotní pojištění
NMPD - náhrada mzdy za jednotlivé pracovní dny
NOZ – nový občanský zákoník
OSSZ – okresní správa sociálního zabezpečení
OSVČ – osoba samostatně výdělečně činná
PDRO – počet dní rozhodného období
PHV – průměrný hodinový výdělek
PM – počet měsíců, po které trvalo podnikání
PMRO – počet měsíců rozhodného období
PO – právnická osoba
RDVZ – redukovaný denní vyměřovací základ
RHP – roční hrubý příjem
RPHV – redukovaný průměrný hodinový výdělek

RZ – rejstříkový zákon
SD – sazba daně z příjmů ze závislé činnosti
SHM – superhrubá mzda
SP – sociální pojištění
SSP – sazba sociálního pojištění
SZP – sazba zdravotního pojištění
VZ – vyměřovací základ
ZDP – zákon o daních z příjmů
ZoDP – zákon o důchodovém pojištění
ZoÚ – zákon o účetnictví
ZP – zdravotní pojištění
ŽZ – živnostenský zákon

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byla seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- беру на ве́доміі, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB – TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB – TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB – TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB – TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB – TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB – TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 6.5.2016..

Michaela Šiliová
jméno a příjmení studenta

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Modelový příklad výpočtu starobního důchodu

Příloha č. 2 – Účtování vybraných účetních případů

Příloha č. 3 – Redukční hranice pro výpočet náhrady mzdy, nemocenského a peněžitě pomoci
v mateřství